

DR. LUDOVÍT JANUŠKA

B 13 324

SLOVENSKÉ DISKOTÉKY

MATICA SLOVENSKÁ V MARTINE

1957

ÚVODOM

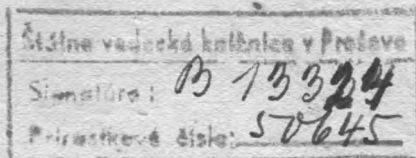
Gramofón, gramofónová platňa a gramofónový priemysel čoskoro oslávi svoje 80 ročné jubileum. Za tento čas sa gramofón a gramofónová platňa na základe početných zdokonalení a vynálezov vyvinuli vo vážnych kultúrnych činiteľov, ktorí neobyčajne pomohli rozšíreniu a zľudoveniu najmä hudby ale aj hovoreného slova. Gramofón a gramofónová platňa priniesli radosť a krásu hudby aj do najzapaďlejších samôt a chalúpok vzdialených na celé hodiny od komunikácií; nemajú zásluhy len na šírení a dokumentovaní hudby a hovoreného slova, ale majú zásluhy aj na vzniku nových kultúrnoosvetových útvarov, ako sú diskotéky, divadlá hudby ap. Všetky dnes už všeobecne uznávané klady gramofónovej platne a gramofónu podnecujú kultúrne národy k tomu, aby čo najviac využili týchto prostriedkov k spopularizovaniu svojej kultúry a preto vyrábajú gramofónové platne v miliónoch, desaťmiliónoch a v stámiónoch kusoch ročne. Pri týchto úspechoch kultúrnych národov v práci s gramofónovou platňou treba si nám položiť otázku, nakoľko my využívame gramofónovú platňu na vyššie spomínané ciele. Žiada sa nám položiť si nielen túto otázku ale aj mnoho iných otázok v tejto súvislosti.

Keď hodnotíme výsledky činnosti rozličných kultúrnych odvetví za posledných desať rokov, neujde našej pozornosti to, že pri všetkom vynikajúcom rozbehu našej kultúry v socialistických podmienkach, zabudli sme venovať primeranú pozornosť gramofónovej platni, že sme ju zabudli lepšie a organizovanejšie využiť na propagáciu, zábavu, kultúrny odдых a na poučenie. Zabudli sme venovať pozornosť aj diskotekám a koncertom z gramofónovej platne na masovej základni. Vzhľadom na vyššie uvedené fakty a vzhľadom na našu zhruba naznačenú situáciu považovali sme za potrebné preskúmať činnosť aspoň významnejších diskoték do konca roku 1955 a predložiť verejnosti poznatky, ktoré sme získali, na zužitkovanie v tom zmysle, aby sa zlepšili podmienky činnosti našich diskoték.

Vyslovujem vreľé poďakovanie aj na tomto mieste všetkým tým pracovníkom, na ktorých sa v štúdií odvolávam, za cenné informácie a pomoc pri zbieraní materiálu o slovenských diskotekách.

Martin 13. septembra 1956.

Autor

 ŠTÁTNA VEDECKÁ KNIŽNICA V PREŠOVE

Signatúra:

Prir. číslo:

O DISKOTÉKACH VŠEOBECNE

*Diskotéky** (ináč sa nazývajú aj *gramofónové archívy*, *gramodiskotéky* a *diskoarchívy*) sa začali zakladať koncom XIX. a zač. XX. storočia. Vznikli ako dôsledok vynálezu gramofónu a gramofónovej platne a najmä ako dôsledok zdokonalenia týchto obdivuhodných predmetov technického pokroku ľudstva.

Prvé diskotéky vznikli v tých krajinách, v ktorých sa začala výroba gramofónových platní (USA, Anglicko, Nemecko atď.). Dokiaľ však gramofónové platne a gramofóny nedosiahli vysokú vernosť zvuku a dokiaľ ich ceny neboli také lacné, že si ich mohli kúpiť široké kruhy záujemcov, diskotéky boli zriedkavejším prípadom. Až po r. 1926, kedy sa zdokonalilo nahrávanie platní elektrickým spôsobom, sa už s gramofónovými platňami rátať ako s vynikajúcim kultúrnym pomocníkom. To spôsobilo ich veľké rozšírenie a stav, že sa gramofónové platne už všeobecne začali ukladať, uschovávať ako hodnotný dokumentárny materiál. Diskotéky po tomto roku rastú ako huby po daždi. Stávajú sa nepostrádateľnou zložkou rozhlasu, škôl, záujmových organizácií, hudbu milujúcich súkromníkov atď.

Diskotékou sa v súčasnosti rozumie zbierka gramofónových platní, ktorá sa využíva pre ciele programové alebo konzervačné. Za diskotéku sa nepovažuje sklad gramofónových platní, ani obchod s gramofónovými platňami ap. Každá diskotéka býva obyčajne usporiadaná takým spôsobom, aby sa jej fondy dali rýchlo a bez straty použiť. Má preto vybudovanú kartotéku platní, niekedy aj viac kartoték, napr. autorskú, kartotéku názvov skladieb, druhov nahraných skladieb ap. Vzhľadom na to, že diskotéky sú pomerne mladým kultúrnym útvarom, všetky problémy s ich pôsobením nie sú ešte tak riešené, aby sa všeobecne prijímali. Je tu preto mnoho pokusov ako vhodne riešiť úschovu gramofónových platní, katalogizáciu platní, výpožičnú službu, manipuláciu s platňami atď.

* Slovo diskotéka sa skladá z dvoch gréckych slov. A to zo slova *diskos*, čo znamená kotúč, a *théke*, čo znamená skriňa.

O SLOVENSKÝCH DISKOTÉKACH

Zásluhou výroby gramofónových platní v prvej ČSR a zásluhou importu gramofónových platní sa gramofónové platne u nás rozšírili najmä po I. svetovej vojne. V dôsledku toho vznikli slovenské diskotéky. Zaujímaví zvlášť zhromažďovali gramofónové platne v rokoch po prvej svetovej vojne a tak vznikli prvé naše diskotéky v rokoch 1918 až 1933. Najmä po oslobodení, vznikol veľký počet našich diskoték. Vznik a budovanie našich diskoték je nielen dôsledok výroby gramofónových platní v prvej ČSR, ale aj odraz nášho kultúrneho napredovania a odraz rastu našej mladej hudobnej tvorby.

Všetky slovenské diskotéky vznikli v lone nejakej inštitúcie. Ani jedna slovenská diskotéka nie je samostatnou inštitúciou. V cudzine je však dost takých diskoték, ktoré sú osobitnými zariadeniami. Vzhľadom na to, že slovenské diskotéky sú zviazané s dejinami inštitúcií, v ktorých vznikli a v ktorých pôsobia ako rozličné pomocné zložky, sú dejiny a pomery našich diskoték do určitej miery aj obrazom pomerov týchto inštitúcií. Preto činnosť, stav a vyhliadky našich diskoték posudzujeme v súvislosti s vyššími organizačnými celkami, čo je iste správne.

Vieme už, že slovenských diskoték je dost a najmä takých je dost, ktoré vznikli v rokoch po skončení druhej svetovej vojny. Je ich dost vo verejných inštitúciách, v závodoch aj v súkromných rukách. Pre túto ich rozličnú povahu a význam, nemôžeme sa im všetkým rovnako venovať. Širšiu pozornosť venujeme len dôležitým diskotékam vo verejných ustanovizniach (rozhlas, vysoké školy atď.). *Diskotéky skúmame z ich historického hľadiska, z hľadiska vývoja fondov, z hľadiska činnosti, ich možnosti, umiestenia a z hľadiska ďalších špecifických otázok.* Len takýto všestranný pohľad nám ukáže ich kladné a záporné stránky ako aj ich potreby.

GRAMOFÓNOVÝ ARCHÍV ČESKOSLOVENSKEHO ROZHLASU V BRATISLAVE

Najstaršou slovenskou diskotékou je Gramofónový archív Československého rozhlasu v Bratislave. Organizačne je táto diskotéka zložkou fonotéky bratislavského rozhlasu.

Gramofónový archív rástol s pribúdaním úloh bratislavského rozhlasu. Prvý záznam o gramofónových platniach v tomto archíve je v inventárnej knihe „Archív desky“ z 3. apríla 1931. Tento dátum považujeme za rok vzniku Gramofónového archívu bratislavského rozhlasu, pretože od vtedy sa v ňom zapisujú a spracovávajú prírastky gramofónových platní.

Bratislavský Radiojournal (bratislavská rozhlasová stanica) na začiatku svojej existencie nemal samostatný program. Preberal program z pražského radiojournalu. Preto nevznikla diskotéka hneď v r. 1926, keď rádiostanicu dali do prevádzky. Bratislavský radiojournal dostával totiž potrebné platne na celý týždeň z Prahy vo zvláštnych debnách. Nebolo teda dôvodov budovať diskotéku v Bratislave. Rozhlas vtedy, ako podnik kapitalistickej propagandy, ani nemal dost peňazí na zriadenie gramofónového archívu. No dlhšie a dlhšie samostatné relácie bratislavského rozhlasu si vynútili vlastnú diskotéku. Každoročné prírastky gramofónových platní v Gramofónovom archíve dokumentujú pribúdanie nových úloh bratislavského rozhlasu. V katalógoch archívu sme zistili takéto prírastky gramofónových platní za jednotlivé roky:

Rok	Prírastok platní	Z toho slovenských	Rok	Prírastok platní	Z toho slovenských
1931	155	5	1945	2169	44**
1932	121	8	1946	1268	135
1933	59	1	1947	1250	72
1934	368	24	1948	967	89
1935	384	21	1949	1023	56
1936	290	49	1950	1410	101
1937	390	28			
1938	617	72	1951	1994	320
			1952	4645	566***
1939	1186	89	1953	3751	253
1940	454	24	1954	1764	143
1941	1552	140*	1955	3090	343
1942	1473	101			
1943	791	128			
1944	971	177	Spolu	32 142	2989

Máme tu teda štatisticky zachytené štvrťstoročie vývoja Gramofónového archívu bratislavského rozhlasu. Tieto výsledky sme dostali tak, že sme spočítali všetky gramofónové platne, zakatalogizované v každom občianskom roku, t. j. v čase od 1. januára do 31. decembra. Sú tu započítané duplikáty aj prípadné multiplikáty niektorej platne. Tak isto sme dostali aj výsledné čísla slovenských gramofónových platní. (Takto sme postupovali aj v ostatných diskotékach, ktoré

* Moyzesova úprava štátnej hymny zakúpená v 76 exemplároch.

** V tom je sedemnást kusov Cikkerovej povstaleckej znelky.

*** V tom je bratislavská znelka v 42 exemplároch.

sme preštudovali.) Pri spočítavaní slovenských gramofónových platní je ťažkosť v tom, čo pokladať za slovenské gramofónové platne. *Slovenskou gramofónovou platňou rozumieme gramofónovú platňu, ktorá obsahuje dielo slovenského autora zjavného alebo skrytého interpretovaného v slovenčine alebo slovenskými umelcami bez ohľadu na to, kto ju vyrobil.* Medzi slovenské gramofónové platne sme zarátali aj také platne, na ktorých sú nahrané diela cudzích autorov v slovenskej interpretácii a cudzie diela so slovenskou tematikou. Aplikáciou týchto zásad sme dostali uvedené výsledky za jednotlivé roky. Ťažkosť sú ďalej v presnom zistení slovenských gramofónových platní v posledných štyroch-piatich rokoch, keď v archíve nekatalogizovali každú kúpenú platňu osobitne, ale katalogizátor len pripísal k jej novému inventárnemu číslu staršie inventárne číslo z minulých rokov. Takto sú spracované celé stovky gramofónových platní, čo veľmi sťažuje ich spočítanie v ôsmych objemných katalógoch. Výsledné čísla slovenských gramofónových platní, ktoré sú zakatalogizované v Gramofónovom archíve bratislavského rozhlasu, treba preto považovať za posledné štyri roky za predbežné.

Tabuľku sme pôvodne chceli rozdeliť do päťročí, ako je to v štatistických tabuľkách zvykom. No ustúpili sme od tohto rozdelenia a priklonili sme sa k rozdeleniu podľa historických udalostí. Takto sme zistili, že za prvých osem rokov svojho jestvovania mal Gramofónový archív bratislavského rozhlasu vyše 2300 gramofónových platní. S týmito platňami, podľa zprávy dlhoročného zamestnanca archívu Viliama Kaizera, sa začal r. 1939 budovať široko založený gramofónový archív rozhlasu. Ani v období r. 1939—1944 sa nedala veľká diskotéka vybudovať, pretože rozhlas bol stále kapitalistickou spoločnosťou, ktorá na takéto ciele nemala dosť peňazí. Rozhlas však potreboval viac platní, pretože mal temer celodenné vysielanie. Posledný zápis gramofónových platní v katalógu diskotéky z tohto obdobia je z dňa 24. novembra 1944. Za rok 1939 a za nasledujúce roky až k tomuto dátumu vzrástol fond platní diskotéky len o 6427 exemplárov. Až v rokoch po druhej svetovej vojne v obnovenej Československej republike rapídne rastie diskotéka bratislavského rozhlasu. Možnosť nákupu sa zlepšili a v posledných rokoch dostáva diskotéka na nákup platní také čiastky peňazí, ako nikdy predtým. To konečne dokazujú aj prírastky gramofónových platní za roky 1945 až do konca roku 1955. Od roku 1945 do konca r. 1950 pribudlo v diskotéke viac ako 8000 nových gramofónových platní. Ale za päť posledných rokov pribudlo vyše 15.000 gramofónových platní, čiže bezmála toľko ako za predchádzajúcich 20 rokov. Bezpochyby je to aj odraz tvorby slovenských hudobných skladateľov, pretože diskotéka bratislavského rozhlasu zakupuje všetky slovenské diela, nahrané na gramofónových platniach.

Diskotéka bratislavského rozhlasu mala na konci roka 1955 viac ako 32.000 gramofónových platní. Je na nich nahraté viac ako 12.000 diel. Keď sa začali vyrábať dlhohrajúce platne, začali ich tu hojne nakupovať. Od r. 1952 ich kúpili asi 500. Pretože na dlhohrajúcu platňu sa nahráva viac skladieb ako na obyčajnú platňu, znižuje sa tým celkový stav platní za jednotlivé posledné roky. V opačnom prípade by iste čísla stále stúpali. Okrem domácej československej produkcie kupujú do diskotéky v bratislavskom rozhlase aj gramofónové platne maďarské, NDR, poľské, sovietske a i.

V prvých rokoch sa do tejto diskotéky nakupovali gramofónové platne len v jednom exemplári. Platňa sa však v rozhlase denne používa a teda aj rýchlo opotrebuje alebo poškodí, prípadne rozbiže. Preto sa v neskorších rokoch gramofónové platne kupovali v dvoch až troch exemplároch. Ale ani takto nebolo jedno

dielo nadhlo redaktorom, zvukovým technikom a ďalším pracovníkom rozhlasu k dispozícii.

Od roku 1953 nakupujú preto platne v štyroch exemplároch. Prvý exemplár ide do dokumentárneho archívu. Nemá sa vydávať pracovníkom rozhlasu. Druhý exemplár je rezervou. Tretí exemplár slúži redaktorom hudobnej redakcie rozhlasu a štvrtý slúži zvukovým technikom (mixérom). No ani tieto opatrenia nedávajú záruku, že by sa aspoň jeden exemplár skladby na gramofónovej platni zachoval na dlhšie roky. Už dnes je z niektorých skladieb len jediný exemplár k dispozícii všetkým pracovníkom rozhlasu, ktorí prichádzajú do styku s platňou. [REDAKOVANÉ]

[REDAKOVANÉ] Na magnetofonické pásy sa prehrávajú skladby v prvom rade z dlhohrajúcich gramofónových platní. Práca s platňami sa organizuje tak, aby sa čo najmenej používali štandardné (obyčajné) gramofónové platne.

Dnešní rozhlasoví pracovníci sa dívajú na štandardnú gramofónovú platňu ako na historikum, ako na platňu, pre ktorú v praxi niet miesta a opodstatnenia. Mikroplatňa — *dlhohrajúca gramofónová platňa je platňou budúcnosti*, ktorá vydrží aj konkurenciu s inými prípadnými vynálezmi na tomto poli. Štandardné platne sa iste prestanú v dohľadnom čase vyrábať, stanú sa archíválnou a muzeálnou pamiatkou, ktorá bude dokumentovať jedno štádium vývinu gramofónovej platne práve tak, ako prvšie štádium dokumentuje fonografický valček v porovnaní so štandardnou platňou. V tejto vývinovej fáze je žiadúce sústrediť všetky slovenské štandardné gramofónové platne na jedno miesto, kde by sa nepoužívali ako v rozhlase, ale kde by sa mohli zachovať pre budúce generácie. Takéto stanovisko bude treba prijať, keď si uvedomíme, že gramofónová platňa urobila našej kultúre, a to najmä hudobnej, veľké propagačné služby. Takéto stanovisko bude treba prijať aj preto, lebo *v gramofónových platniach je skrytá stránka našich národných kultúrnych dejín*.

Gramofónové platne diskotéky bratislavského rozhlasu sa denne používajú v mnohých reláciách. Opotrebúvajú sa azda najviac zo všetkých diskotiek, budovaných pre iné ciele. Preto niet výhľadu konzervovať gramofónové platne v rozhlase. Medzinárodné skúsenosti na tomto poli hovoria o tom, že *konzervovanie gramofónových platní si vyžaduje celkom osobitnú starostlivosť* v špeciálne postavenej budove. Diskotéka rozhlasu je aj pre svoje funkcie nevyhovujúco umiestená. Má spolu dve miestnosti, do ktorých sa nezmestia ani všetky špeciálne skrine s gramofónovými platňami. Niekoľko ich je na chodbe. To sťažuje, ba znemožňuje prácu a manipuláciu s gramofónovými platňami. Už je najvyšší čas lepšie umiestiť Gramofónový archív bratislavského rozhlasu. Za týchto okolností je si ťažko predstaviť, že by Gramofónový archív rozhlasu mohol prijať novú funkciu — funkciu konzervačnú.

V gramofónovom archíve bratislavského rozhlasu sa platne katalogizujú do katalogizačných prírastkových denníkov. Každá gramofónová platňa sa katalogizuje osobitne. Dostane archívne číslo, ktoré je uvedené v katalógu a v kartotékach. Toto umožňuje rýchlo nájsť tú gramofónovú platňu, ktorú z tohto množstva platní niekto potrebuje.

Každý údaj na gramofónových platniach, významný pre orientáciu v nich, je zachytený na kartotečných listoch. Tak z mien autorov vznikla autorská kartotéka gramofónových platní, z mien výkonných umelcov kartotéka gramofónových platní podľa výkonných umelcov, z názvov ľudových piesní vznikla kartotéka ľudových

piesní, z názvov orchestrov kartotéka orchestrov atď. Z týchto kartoték si rozhlasový pracovník chytro nájde, čo potrebuje, pretože na každej karte je archívne číslo gramofónovej platne. Toto je v rozhlasovej práci veľmi výhodné.

Gramofónový archív bratislavského rozhlasu v budúcych rokoch iste ďalej vzrastie.

DISKOTÉKA ČESKOSLOVENSKEHO ROZHLASU V KOŠICIACH

Inou diskotékou, ktorá vznikla na pôde štátneho rozhlasu, je gramofónový archív Československého rozhlasu v Košiciach. Budovali ho tiež pre programové ciele rozhlasu. Do jeho vývoja citeľne zasiahla Viedenská arbitráž. Po oslobodení sa do tejto diskotéky dostali gramofónové platne z bývalého prešovského rozhlasového štúdia.

Hlavná kniha prírastková Čs. rozhlasu v Košiciach obsahuje všetky gramofónové platne, ktoré diskotéka má. Prvý zápis v Hlavnej prírastkovej knihe je na 1. mája 1945. Staršia prírastková kniha nateraz nie je známa. Sme informovaní, že do tejto knihy sa dodatočne zapisovali aj tie gramofónové platne, ktoré tu zostali po maďarskom rozhlase. Zatiaľ tento dátum považujeme za dátum vzniku diskotéky košického rozhlasu. Posledný záznam v spomínanej knihe prírastkov v roku 1955 je zo dňa 6. 12. 1955 a má číslo 6430. Na konci roku 1955 mala teda diskotéka košického rozhlasu 6430 gramofónových platní.

Pomery v tejto diskotéke sú podobné ako v bratislavskej. V niektorých veciach azda aj horšie, pretože tu pracuje len jedna pracovníčka, kým v bratislavskej ich pracuje viac.

DISKOTÉKA UKRAJINSKEHO VYSIELANIA V PREŠOVE

Na pôde rozhlasu vznikla r. 1947 ďalšia diskotéka. Je to diskotéka Ukrajinského vysielania v Prešove. Gramofónové platne tejto diskotéky sú z čiastky katalogizované v Gramofónovom archíve v Bratislave. Prvá dávka platní pre túto diskotéku je zapísaná 14. IV. 1947. Toto je teda dátum jej vzniku. V r. 1947 oddisponovali do Prešova 149 gramofónových platní a v nasledujúcom roku 32 gramofónových platní. Do konca r. 1955 z iných nákupných prameňov mala diskotéka Ukrajinského vysielania v Prešove asi 1000 gramofónových platní.

DISKOTÉKA ROZHLASU V MARTINE

Najmladšia diskotéka Československého rozhlasu je v štúdiu pre Žilinský kraj v Martine. Štúdio dostalo tiež gramofónové platne z bratislavského rozhlasu. Platne tohto štúdia boli zaradené do gramofónového archívu 14. XI. 1950. Štúdio malo spolu 166 kusov gramofónových platní. Na konci roku 1955 je počet nezmenený, pretože štúdio nemá vlastné vysielanie a zriedka sa v ňom gramofónové platne používajú. Vysielanie ruší chod strojov v tlačiarňi, ktorá je v tej istej budove. Očakáva sa však presťahovanie štúdia. Potom bude mať iste vlastné krajové vysielanie a potom sa bude iste zväčšovať aj jeho diskotéka. Týmto sme analyzovali diskotéky, ktoré vznikli na pôde štátneho rozhlasu. V nasledujúcich odsekoch podrobíme rozboru diskotéky, ktoré vznikli na pôde iných inštitúcií.

STARÁ DISKOTÉKA UNIVERZITNEJ KNIŽNICE V BRATISLAVE

K diskotékam mimo štátneho rozhlasu patrí diskotéka Univerzitnej knižnice v Bratislave. Túto diskotéku založili asi r. 1932 na popud vtedajšieho prednostu knižnice Dr. Schütznera. Diskotéka bola zložkou Slovenského oddelenia knižnice. Preto do nej zhromažďovali gramofónové platne so slovenským obsahom.

Dr. P. Hamanová r. 1947 uverejnila v časopise *Slovanská knihoveda* článok, v ktorom tvrdí, že táto diskotéka má asi 250 gramofónových platní. V Univerzitnej knižnici sme si overili jej zprávu. Treba ju trochu opraviť.

Druhá svetová vojna nám zničila túto konzervačnú diskotéku, v ktorej sa zbierali slovenské gramofónové platne až do roku 1944. Ako nás informoval K. Mahr, stalo sa to takto.

Evakuácia pred blížiacim sa frontom postihla mnohé cenné diela a medzi nimi aj celé Slovenské oddelenie Univerzitnej knižnice. Niekoľko týždňov pred frontom spísali pracovníci knižnice rukopisy, knihy a gramofónové platne oddelenia v dvoch exemplároch. Materiál poukladali do debien. Do každej debny dali príslušný zoznam v jednom exemplári, druhý uložili do archívu knižnice. (Archív po presťahovaní knižnice do novej budovy nie je ešte otvorený.) Gramofónové platne boli zabalené v piatich ťažkých debnách. Takto opatrený cenný materiál odviezli do zámku v Hlohovci. Ešte niekoľko dní pred prechodom frontu zistila kontrola z knižnice v zámku všetko v najväčšom poriadku. Po prechode frontu evakuovaný cenný materiál rozkradli účastníci povojnových rabovačiek z Hlohovca a z okolia. Mnohé cenné rukopisy sa povalovali aj po parku, uliciach a inde. *Gramofónové platne sa tiež stratili* a viac ich nikto v Univerzitnej knižnici nevidel. Toto je osud jednej cennej našej diskotéky.

Za pomoci občanov Hlohovca a okolia treba vrátiť Univerzitnej knižnici v Bratislave ten materiál, ktorý sa ešte zachoval.

Gramofónové platne v UK katalogizovali podľa pravidiel, ktoré vypracoval Dr. Schützner. *Knižnica zasahovala v tých časoch do úpravy edičných štítkov pri ich korektúrach, ktoré mala na starosti.*

NOVÁ DISKOTÉKA UNIVERZITNEJ KNIŽNICE V BRATISLAVE

Univerzitná knižnica v Bratislave založila r. 1954 novú diskotéku vo svojom hudobnom oddelení. Má umožniť štúdiu hudobných diel na základe prehrávky gramofónových platní a na základe analýzy partitúr. Preto hudobné oddelenie zakupuje partitúry a gramofónové platne. Už v spomínanom roku dostal pracovník tohto oddelenia Vladimír Dvořák 50 gramofónových platní, ktoré boli kúpené skôr. Od roku 1955 oddelenie plánuje kupovať platne. No teraz má ešte všetky začiatocnícke ťažkosti. Platne niet kde opatrovať, niet dosť peňazí na ich pravidelný nákup atď. Za týchto okolností mala táto diskotéka na konci r. 1955 presne 155 gramofónových platní (z toho 55 dlhohrajúcich). Oddelenie kupuje predovšetkým svetovú hudbu. Vedenie UK si je však vedomé, že by malo nakupovať predovšetkým slovenskú hudbu, nahratú na gramofónových platniach.

Gramofónové platne do tejto diskotéky sa kupujú v jednom exemplári. Na ich konzervovanie sa nepomýšľa.

Pokiaľ ide o využitie fondu diskotéky, treba spomenúť, že sa plánujú koncerty z gramofónových platní s výkladom nahratých diel.

DISKOTÉKY MATICE SLOVENSKEJ V MARTINE

Matica slovenská je ďalšia inštitúcia, na pôde ktorej vznikli diskotéky. O prvej sa zmieňuje František Heřmanovský v Sborníku MS roč. 1923, str. 31. Hovorí tu, že Jazykovedný odbor MS chce založiť fonografický archív slovenských nárečí. Nie je nám doteraz známe, že by sa bol takýto archív uskutočnil. Nazdávame sa, že zostalo len pri plánoch.

Významnejšou je diskotéka, ktorá vznikla v MS po druhej svetovej vojne. Iniciátorom tejto diskotéky MS bol dr. Alexander Hirner. Počiatky tejto diskotéky, ktorá vznikla pre potreby povznesenia umeleckého prednesu krúžkov, organizovaných v jednotlivých ústrediach MS, sú v r. 1949. V tomto roku každé fungujúce ústredie (Ústredie speváckych spolkov, atď.) kupovalo platne z odboru svojej činnosti. Záznamy v katalógoch sme našli iba z neskorších rokov.

Platne sa používali na inštruktážach krúžkov, pri náviku, na školeniach ap. Sám dr. Hirner bol niekoľko ráz na náviku niektorých speváckych súborov a reprodukoval im z gramofónovej platne sbory, ktoré nacvičovali. Skladby, prirodzene, nahráli profesionálne telesá. V diskusií potom súboru ukázal, čím vyniká prednes ich, čím prednes telesa z gramofónovej platne. Takýto spôsob inštruktáže bol v speváckych krúžkoch veľmi obľúbený. Pracovníci MS ho uplatňovali aj na celoslovenských speváckych pretekoch. V tom čase bol zástupca MS aj v Slovenskej gramofónovej rade, kde tlmočil požiadavky krúžkov LUT.

Po reorganizácii MS v r. 1952 sa v budovaní diskotéky pokračovalo v odbore pre štúdium a dokumentáciu osvetovej činnosti. Diskotéku začali budovať intenzívnejšie a systematicky. Táto mala byť *odbornou osvetovou diskotékou*. Mala sústrediť a zachovať predovšetkým našu gramofónovú produkciu pre študijné, dokumentačné ciele a súčasne mala slúžiť aj inštruktážam. Gramofónové platne sa sem kupovali v dvoch exemplároch z tých skladieb, ktoré sa mali používať v praxi, a ostatné, pre dokumentačné ciele, sa mali kupovať v jednom exemplári. Táto diskotéka by bola teda mala aj konzervačnú funkciu.

V katalógu, ktorý opatruje Literárne múzeum MS, sme zistili prvé zakatalogizované platne 28. VI. 1952. Posledné platne sú zakatalogizované 19. II. 1953. Za tento čas sa v MS zhromaždilo 367 gramofónových platní domácej i zahraničnej produkcie. Prírastky za každý rok osobitne vyzerajú takto:

Rok	Prírastok platní	Z toho slovenských
1952	238	66
1953	129	20
Spolu	367	86

Za necelý rok činnosti MS si zadovážila viac ako 20% slovenských gramofónových platní z celkového počtu platní v diskotéke.

O túto diskotéku sa celý čas trvania odboru bojovalo. Nakoniec pracovníci MS presvedčili nadriadené orgány, že takúto diskotéku treba budovať. Odbor mal dostávať zadarmo tie platne, o ktoré by prejavil záujem, ale ich nedostával. Preto ďalej kupoval to, čo mohol zo svojich finančných prostriedkov, no všetko kúpiť nestačil.

Diskotéka odboru sa mala postupne budovať tak, aby z nej vyrástlo *metodické pracovisko pre prácu s gramofónovou platňou*. Metodici MS by boli pomáhali miestnym rozhlasovým krúžkom, miestnym diskotékam, diskotékam OĽK, MLK

atď. Takúto metodickú pomoc jestvujúce krúžky, ktoré pracujú aj s gramofónovou platňou, veľmi potrebujú. Toto pracovisko mohlo dodnes vykonať veľa osožnej kultúrnej práce. No z celého plánu ostalo len spomenuté torzo gramofónových platní, ktoré sú v MS uložené ako dokument jej snáh na úseku vzdelávania nášho pracujúceho človeka.

Matica slovenská ako ústredný konzervačný ústav na Slovensku pamätá na gramofónové platne ešte aj po roku 1953. Kupuje preto príležitostne a podľa svojich možností slovenské gramofónové platne. Doteraz ich nakúpila asi dvesto. Je jasné, že túto činnosť treba postaviť na pevné základy v osobitne zriadenom oddelení, ktoré by sa systematicky staralo o gramofónové platne.

V tejto súvislosti treba spomenúť aj vzácnu zbierku *fonografických valčekov MS*, ktorá je uložená v jej Literárnom múzeu. Sú to valčky, ktoré obsahujú slovenskú ľudovú hudbu a piesne. Matici slovenskej ich daroval Béla Bartók v rokoch 1919 až 1923, čiže v čase od znovuoťvorenia Matice slovenskej po I. svetovej vojne až do dátumu, ktorým je datovaný úvod zbierky slovenských piesní (15. okt. 1923). Túto zbierku piesní pripravila na vydanie SAV v Bratislave.

Béla Bartók študoval v rokoch 1906 až 1918 maďarskú ľudovú pieseň. Keď chcel vyniesť o nej správne súdy, musel študovať aj piesne susedných národov a teda medzi nimi aj slovenskú ľudovú pieseň. Mnohé ľudové piesne, s ktorými B. Bartók prišiel na svojom terénnom výskume po Slovensku do styku, fonografoval, zapisoval na fonografické valčky. Z týchto výskumov pochádzajú aj fonografické valčky, ktoré má Matica slovenská.

Fonografické valčky MS (ostatné, ktoré B. Bartók nahral, sú majetkom národopisného oddelenia Národného múzea v Budapešti alebo vlastníctvom Bartókovho potomstva) sme dôkladne prezreli. Zistili sme, že mnohé nahlodal zub času. Zničila ich zvláštna biela pleseň, ktorá sa pribúdaním rokov iste chytí aj do ostatných dodnes ešte „zdravých“. Niektoré sú mechanicky poškodené. Pôvodne vraj bolo valčekov 248. Časom sa potratili a dnes ich je už len okolo 230 kusov. Vyrobila ich Edison Gesellschaft (Edisonova spoločnosť) v Berlíne.

Doteraz sme nemali možnosť tieto valčky prehrať, pretože jediný fonograf (prístroj na prehrávanie fonografických valčekov), ktorý MS má, je bez zvukovky, čiže bez hlavnej súčiastky.

Zachované fonografické valčky, ako veľká folkloristická, hudobná, lingvistiká zvláštnosť, čakajú teda na preskúmanie. Naším vedcom sa iste podarí zadoväžiť si fonograf alebo zvukovku do matičného fonografu, aby valčky preskúmali. Bolo by to potrebné nielen z piéty k Bélovi Bartókovi, ale aj pre ich umelecké hodnoty, ktoré nás preslávili.

DISKOTÉKA TECHNICKÉHO MÚZEA V KOŠICIACH

Dokumentárny význam má ďalšia slovenská diskotéka. Je to diskotéka Technického múzea v Košiciach. Toto jediné naše technické múzeum má niektoré staršie gramofónové platne. Do konca roku 1955 dostalo však aj od KNV v Košiciach 80 nových gramofónových platní, takže spolu k tomuto dátumu má asi 200 platní. Ako nás informoval riaditeľ múzea dr. Butkovič, pripravujú ich súpis. Technické múzeum zbiera aj súčasné gramofónové platne, ale na túto činnosť nemá dosť finančných prostriedkov, čo je na škodu vecí. Zvlášť v svojom nákupnom programe uprednostňuje gramofónové platne so slovenskými vážnejšími dielami.

Technické múzeum v Košiciach v spolupráci s Krajským domom osvetu využíva svoj fond gramofónových platní *na koncertoch z gramofónových platní*.

DISKOTÉKA DIVADLA HUDBY V BRATISLAVE

Väčšiu diskotéku má Divadlo hudby v Bratislave. Vzniklo v r. 1951. Otvorili ho (5. novembra) ako profesionálny útvar Gramofónových závodov n. p. v Prahe. Diskotéku divadla začali budovať pre programové ciele DH v tom roku. Diskotéka rastie každý rok pravidelnými dodávkami platní z Gramofónových závodov až v troch exemplároch a dodávkami platní zahraničných spoločností cez riaditeľstvo podniku. Vedúca DH v Bratislave Jindra Felixová nám poskytla údaje aj o vývoji diskotéky v číslach:

Rok	Prírastok platní	Rok	Prírastok platní
1951	1311	1954	177
1952	2764	1955	747
1953	1012	Spolu	6011

Na konci roku 1955 — za päť rokov jestvovania diskotéky bolo v nej vyše 6000 gramofónových platní. Divadlo sa nešpecializuje na zbieranie slovenských gramofónových platní, ale má gramofónové platne z celého sveta. Slovenské gramofónové platne sa vzhľadom na to, že diskotéka ešte nie je celkom spracovaná, nedali vyčleniť.

Gramofónové platne v diskotéke Divadla hudby sa ukladajú stojato do regálov. Toto ukladanie má niektoré výhody oproti uschovávaníu v kartónových vreckách. Jedna výhoda je napr. v tom, že takto uložené gramofónové platne sa nekrivia. Naproti tomu sa však ťažšie hľadajú.

Divadlo hudby využíva svoju *diskotéku najmä vo svojich pravidelných koncertoch*. Koncerty z gramofónových platní usporadúva divadlo každý deň okrem pondelka. Pracovníci divadla sú ochotní urobiť koncert pre záujemcov aj mimo pravidelného programu.

Z rozboru poslucháčov DH vyplýva, že ho málo navštevujú profesionálni umelci a mládež. Treba povedať, že je chybou, keď divadlo nenavštevujú. Je potrebné, aby ho využívali, pretože DH môže urobiť program podľa ich prania, študijných záujmov ap.

GRAMOFÓNOVÝ ARCHÍV ÚSTAVU HUDOBNEJ VEDY SAV V BRATISLAVE

Z mladších diskoték je gramofónový archív Ústavu hudobnej vedy SAV v Bratislave. Gramofónové platne diskotéky tohto ústavu sú rozdelené na dve časti. Jedna časť je v oddelení dejín hudby, druhá časť je v oddelení folklóru. Ako nás informovali dr. František Poloczek a Juraj Potúček, diskotéku založili r. 1952, asi rok po založení Ústavu hudobnej vedy. Jej vývoj nemôžeme tak sledovať, ako sme sledovali vývoj ostatných diskoték, pretože sa tu nevedie prírastkový denník. Je tu len autorská kartotéka. Dalo sa zistiť, koľko gramofónových platní diskotéka má. Na konci roka 1955 spolu ich mala 1060 kusov. Z toho je asi 250 v oddelení folkloristiky. To sú poväčšine ľudové piesne. Ostatok je vážna hudba.

Cennosťou tejto diskotéky sú *gramofónové platne vlastnej výroby*, ktoré si

vyrobilo oddelenie folkloristiky. Sú to mäkké platne, na ktoré pracovníci oddelenia nahrali slovenské ľudové piesne pri svojich terénnych výskumoch. Prvé platne vlastnej výroby pochádzajú z roku 1949. V nasledujúcich rokoch sa v týchto nahrávkach pokračovalo, takže do konca r. 1955 mal ústav 50 gramofónových platní svojej výroby. Ústav túto činnosť rozšíri pri budúcich svojich výskumoch.

Diskotéka ústavu má gramofónové platne priemyselnej výroby len z klasickej tvorby. Slovenská hudba je tu zastúpená malým počtom skladieb. Z celkového počtu platní je asi 90% obyčajných štandardných platní a 10% dlhohrajúcich platní.

Gramofónové platne diskotéky využívajú ako študijný materiál. Nové vedenie ústavu plánuje koncerty z gramofónových platní na každý pondelok pre pracovníkov ústavu. Gramofónové platne kupujú po jednom exemplári. Finančné prostriedky na ich nákup sú pomerne malé.

V posledných rokoch vznikli u nás účelové diskotéky, najmä v školách. Preskúmali sme aspoň tie najdôležitejšie a najväčšie.

DISKOTÉKA KATEDRY HUDOBNEJ VÝCHOVY VYSOKEJ ŠKOLY PEDAGOGICKEJ V BRATISLAVE

Najstaršou diskotékou na pôde školy je diskotéka katedry hudobnej výchovy Vysokej školy pedagogickej v Bratislave. Dr. Viliam Fedor nás informoval o tom, že *gramofónová platňa sa ráta na škole za cennú vyučovaciu pomôcku*, a preto aj diskotéka katedry sa buduje ako jeden druh zbierok vyučovacích pomôcok.

Táto diskotéka vznikla r. 1949, keď sa uskutočnil prvý nákup platní. V tom istom roku bol tento nákup aj zakatalogizovaný. Vývoj diskotéky nám ukazujú prírastky gramofónových platní za jednotlivé roky:

Rok	Prírastok platní	Z toho slovenských	Rok	Prírastok platní	Z toho slovenských
1949	96	1	1953	190	23
1950	36	2	1954		
1951	49	8	1955		
1952	42	4	Spolu	413	38

Za sedem rokov existencie si mohla katedra do diskotéky nakúpiť 413 gramofónových platní, z toho len 38 slovenských (9.2%). Katedra má na nákup málo peňazí, lebo si musí kupovať aj iné vyučovacie pomôcky. Budúcnosť by mala tejto funkčne dôležitej diskotéke umožniť väčšie nákupy.

Gramofónové platne diskotéky katedry hudobnej výchovy VŠP používajú sa na prednáškach *k výkladom z dejín hudby, na cvičeniach z hudobných foriem a v krúžku prehrávania hudby*, ktorý pri katedre pracuje ako vedecký krúžok. Študentom sa gramofónové platne nepožičiavajú. Istý čas katedra robila aj koncerty z gramofónových platní, ale pre nedostatok času ich prestala robiť. Prv usporadúvala aj hudobno-výchovné koncerty v Pionierskom dome v Bratislave.

Do tejto diskotéky kupujú platne v jednom exemplári. Používajú sa často, takže sa dosť derú. Na konzervovanie gramofónových platní sa tu nedá myslieť, pretože diskotéka má iné funkcie.

Gramofónové platne sú vyučovacími pomôckami. Preto ich vedú v Inventárnom denníku s ostatnými predmetmi. S presným dátumom sa denník viedol do

konca r. 1952. Potom prevzala hospodárska správa inventarizáciu za školu centrálnu, čo sa robí dodatočne za uplynulé roky. Preto sa t. č. nedali zistiť prírastky platní za posledné roky jednotlivé. To prezrádza aj naša tabuľka.

Diskotéka doteraz nemá špeciálne skrine na úschovu gramofónových platní. Platne sú umiestnené v staršej obyčajnej skrini v drôtenom trojuholníkovom nevhodnom stojane na gramofónové platne. Platne sa doň ukladajú bez obalov, padá na ne prach, čím sa skraca ich životnosť.

Katedra zbiera do svojej diskotéky gramofónové platne so základnými dielami svetovej hudobnej literatúry a so zameraním na učebné osnovy všeobecnovzdelávacích škôl, pre ktoré VŠP pripravuje učiteľov. Zo slovenských diel kupuje len vážnejšie. Pomocou gramofónových platní katedra vedie svojich žiakov k štúdiu interpretácie a reprodukcie rozličných hudobných skladieb.

GRAMOFÓNOVÝ ARCHÍV VYSOKEJ ŠKOLY MÚZICKÝCH UMENÍ V BRATISLAVE

Ako ďalšia slovenská diskotéka, ktorú sme študovali, je Gramofónový archív Vysokej školy múzických umení v Bratislave. Je umiestnený v Ústrednej knižnici školy. Spravuje ho profesor Ladislav Černecký, vedúci knižnice, ktorý nás o ňom informoval.

Gramofónový archív VŠMU založili pre potreby školy r. 1950. Prvý nákup platní pre diskotéku sa uskutočnil 20. apríla 1950. V tomto roku okrem nákupu dostala diskotéka do daru 41 kusov gramofónových platní od Britského inštitútu. Boli to tzv. Dejiny hudby sluchom a zrakom v anglickej reči s piatimi zošíťmi textu. Je teda správne, keď rok 1950 považujeme za rok založenia tejto diskotéky. Jej vývoj podľa zápisov v inventárnych denníkoch kúpy a darov do konca r. 1955 bol takýto:

Rok	Prírastok platní	Z toho slovenských	Rok	Prírastok platní	Z toho slovenských
1950	219	5	1954	80	0
1951	451	34	1955	190	9
1952	290	35			
1953	306	26	Spolu	1536	109

Za šesť rokov existencie Gramofónového archívu si zadovážila VŠMU v Bratislave spolu 1536 gramofónových platní domácej i zahraničnej produkcie. Zo zahraničných sa sem dostali platne sovietske, maďarské, poľské, z NDR atď. Škola sem sústreďuje gramofónové platne podľa potrieb a podľa svojho výberu. Predovšetkým sústreďuje platne z hľadiska svetovej hudby, divadla a folklóru. Zo slovenských nakúpili gramofónové platne s vážnou hudbou a ľudové piesne v rozličných úpravách. Ako ukazuje tabuľka, aj v tejto diskotéke sú zastúpené slovenské gramofónové platne slabo. Je ich tu 109, teda len 7.01% z celkového počtu.

Vzhľadom na to, že škola je v rozvoji, pribúdajú jej nové katedry, dostáva nové úlohy, očakávali by sme, že rozvoj diskotéky bude súbežný. Tabuľka ukazuje, že to nie je tak, že v jej vývoji panuje určitá živelnosť a svojvôľa. Vysvetľuje sa to predovšetkým tým, že škola nemá dost finančných prostriedkov na nákup gramofónových platní. Tak napr. slabý prírastok gramofónových platní v r. 1954 zavinila znížená dotácia o viac ako 50% oproti predchádzajúcemu roku.

Gramofónové platne tejto diskotéky sú k dispozícii pre ciele školské, vyučovacie. Používajú sa tiež preto na prednáškach a cvičeniach, ako sme to zistili aj

na iných školách. Môže si ich vypožičať len profesor alebo iný prednášajúci školy, prípadne nimi poverený študent. Poslucháči si môžu vypočúť skladby, ktoré ich zaujímajú v miestnostiach knižnice, kde majú dobrý elektrický gramofón.

Do tejto diskotéky kupujú platne tiež len v jednom exemplári. Keďže sa používajú ako vyučovacie pomôcky, nemôže sa prirodzene pomýšľať na ich konzerváciu.

Otázku katalogizácie si vyriešil vedúci knižnice celkom svojsky. Vychádzal síce zo skúseností štátneho rozhlasu v Bratislave, kde každá platňa je jednotkou, ale vzal si za popisnú jednotku celú skladbu. Celá skladba, nahraná hoci aj na 5 platniach, dostane tu jedno inventárne číslo a signatúru. „Jednotlivé časti diela sa rozpišu potom pri katalogizácii na ďalších lístkoch, resp. v kmeňovej evidenčnej kartotéke, ktorá zachycuje každú gramofónovú platňu osobitne s uvedením nahrávky na 1. a 2. strane“. (Černecký, str. 72). Z lístkov sa utvoril akýsi repozitný katalóg.

Gramofónový archív VŠMU používa všeobecne zavádzané špeciálne skrine, v ktorých sa gramofónové platne ukladajú do visiacych vrecák z kartónu. Diskotéka sa tiesni v jednej miestnosti knižnice.

Diskotéka je veľmi pekne spracovaná. Jej ďalší rozvoj si však vyžaduje lepšie umiestenie a zvýšené dotácie.

DISKOTÉKA HUDOBNEJ SUBKATEDRY NA FILOZOFICKEJ FAKULTE V BRATISLAVE

Ďalšiu diskotéku, ktorú hodno tu uviesť, má katedra vied o umení na Filozofickej fakulte bratislavskej univerzity v subkatedre hudobnej vedy. Vznikla v r. 1951 zo študijných potrieb na tejto subkatedre. Prvý záznam o gramofónových platniach v katalógu tejto diskotéky nachádzame 31. X. 1951. Podľa informácií docenta dr. Jozefa Kresánka gramofónové platne sa do tejto diskotéky kúpovali aj skôr, už v r. 1947, ale spracúvať sa začali až od uvedeného dátumu. Preto tento dátum považujeme za úradný začiatok jestvovania diskotéky.

Prírastky za jednotlivé roky, ako sme ich zisťovali inde, sa tu na náš žiaľ zistiť nedali, lebo platne sa v katalógu nezapisujú k dátumu. Dal sa zistiť celkový stav diskotéky do konca r. 1955. Diskotéka do konca tohto roku mala 600 gramofónových platní. Obsahujú vážnu hudbu najrozličnejších autorov. Slovenské gramofónové platne tvoria z nich nepatrnú menšinu.

Platne sa používajú, ako aj v ostatných školách, pri prednáškach, cvičeniach ap. K tomu cieľu má subkatedra poruke kvalitný elektrický gramofón.

Do diskotéky sa kupujú gramofónové platne v jednom exemplári. Ich konzervovanie neprichádza, ako vyplýva z ich používania, do úvahy. Gramofónové platne sú uschované len provizórne.

Nové a nové úlohy, ktoré sa zverujú muzikológom, si vyžadujú aj dokonale vybavenú diskotéku. Do diskotéky subkatedry sa síce kupujú ďalšie platne, ale prírastky sú malé.

DISKOTÉKA ŠTÁTNEHO KONZERVATÓRIA V BRATISLAVE

Zo školských diskoték sme ešte venovali pozornosť diskotéke Štátneho konzervatória v Bratislave. Toto hudobné odborné učilište stredného stupňa, jediné na Slovensku, má diskotéku vo svojom archíve. Jeho vedúcim a teda aj vedúcim diskotéky je dr. Mařík.

Gramofónové platne diskotéky Štátneho konzervatória prvý raz zakatalogizovali v Inventári gramofónových dosiek 13. X. 1950. Tento dátum považujeme za úradné založenie diskotéky — Gramofónového archívu Štátneho konzervatória v Bratislave, hoci nákupy a dary platní dostávali už skôr. Od uvedeného dátumu však spracúvajú platne a starajú sa o ne. Gramofónový archív trvá dodnes. Jeho vývoj podľa zistiteľných záznamov v uvedenom prameni vidno z nižšie uverejenej tabuľky:

Rok	Prírastok platní	Z toho slovenských	Rok	Prírastok platní	Z toho slovenských
1950	163	0	1954	4	0
1951	144	4	1955	7	1
1952	8	0			
1953	269	17	Spolu	595	22

Rast fondov diskotéky je proti očakávaniu celkom živelný. Konzervatórium sa zväčšuje. Očakávali by sme, že aj jeho diskotéka bude z roka na rok bohatšia. Za šesť rokov jestvovania diskotéky nazbieralo sa do nej 595 gramofónových platní, z toho slovenských 22, čiže necelé 4%. Slabé prírastky v diskotéke sa vysvetľujú tým, že škola nedostáva peniaze, že sa škola sťahovala a že sa pripravovala reorganizácia, a preto sa na gramofónové platne zabudlo, platne sa prestali kupovať. Je to pre špeciálny hudobný ráz školy strata, že nepamätá na budúce generácie najmä s takými platňami, ktoré sa prestanú lisovať. Ide predovšetkým o štandardné platne.

Gramofónová platňa na konzervatóriu slúži v prvom rade ako vyučovacia pomôcka. Používajú ju profesori konzervatória k výkladom o dejinách hudby. Veľmi názorne pomocou nej demonštrujú hudobné štýly, hudobné formy a zoznamujú žiakov s jednotlivými hudobnými skladateľmi. Vyučovanie týchto učebných predmetov si dnes ťažko môžeme predstaviť bez pomoci gramofónovej platne. Práve preto by mala byť diskotéka konzervatória dobre vybudovaná.

Diskotéka Štátneho konzervatória má platne v jednom exemplári. Počíta sa s nimi skôr ako so spotrebným materiálom a nie ako s trvalým predmetom. Konzervácia gramofónových platní vzhľadom na to, že sa používajú, je v tomto gramofónovom archíve vylúčená.

Postavenie diskotéky v archíve Štátneho konzervatória je vedľajšie, preto je stav diskotéky taký, aký sme ho videli. Archív sa v prvom rade stará o nákup kníh, čo sa nedá zazlievať, a to kníh nielen hudobných ale aj beletrie, ktorá je potrebná pri vyučovaní slovenčiny a literatúry. Druhou jeho úlohou je sústrediť notový materiál a až na treťom mieste je nákup gramofónových platní pre diskotéku. Archív na nákup všetkých takýchto predmetov má málo peňazí. Pre gramofónové platne niet tu preto ani špeciálnej skrine, ani miesta v archíve, ani pracovníka, ktorý by sa diskotéke venoval. Toto všetko, keby tu bolo, postavilo by diskotéku Štátneho konzervatória rýchlo na nohy. Ale za takýchto okolností niet do konca r. 1956 nádeje na nákup ďalších platní.

Okrem spomínaného využívania gramofónových platní v Štátnom konzervatóriu plánovali sa aj koncerty z gramofónových platní pre profesorov a žiakov. No plány sa neuskutočnili. Niet na takúto činnosť času, ani ochotných spolupracovníkov, hoci Ústredný národný výbor kúpil Štátnemu konzervatóriu moderný mikrogramofón.

Ostatné školy, najmä hudobné, majú diskotéky, ale menšie. Preto im neve-

nujeme osobitnú pozornosť. Diskotéky tých škôl a ostatných inštitúcií, ktoré sme preštudovali, jasne dokazujú náš národný záujem o gramofónovú platňu.

DISKOTÉKY V OSVETOVÝCH ZARIADENIACH

Pre osvetových pracovníkov je *gramofónová platňa významným prostriedkom výchovného procesu*. Preto sa u nás zakladajú diskotéky na pôde osvetových zariadení každého druhu a stupňa. V nasledujúcich odsekoch načrtne obraz niektorých významnejších diskoték v osvetových zariadeniach.

Dôležitými osvetovými zariadeniami sú ľudové knižnice. Ľudové knižnice sú osvetovými zariadeniami národných výborov a ich úlohou je vzdelávať ľud pomocou knihy. V r. 1951 boli reorganizované. Utvorila sa jednotná sieť ľudových knižníc, ktorá zodpovedá stupňom a pôsobnosti národných výborov. Boli teda zriadené krajské, okresné a miestne ľudové knižnice. Na konci roku 1955 bolo na Slovensku spolu 3463 ľudových knižníc. V ich lone vznikajú postupne aj diskotéky. Najväčšie predpoklady pre vznik diskoték a pre prácu s gramofónovou platňou majú krajské ľudové knižnice. Ale ani do konca r. 1955 neboli vo všetkých krajských ľudových knižniciach na Slovensku zriadené diskotéky.

V krajských ľudových knižniciach sa zakladajú diskotéky v hudobných oddeleniach od vyššie spomenutého roku. Najstaršia diskotéka na pôde ľudových knižníc je diskotéka v KLK v Prešove.

DISKOTÉKA KLK V PREŠOVE

Diskotéka už r. 1953 dňa 16. XII. usporiadala prvý koncert z gramofónových platní. Do konca tretieho štvrťroka 1955 sa do nej nazhromaždilo 925 gramofónových platní. Z nich 175 je mikroplatní a ostatné sú štandardné gramofónové platne. Do diskotéky kupujú pravidelne každý štvrťrok gramofónové platne domácej výroby, ktoré dostať v predajni Gramofónových závodov.

Gramofónové platne tejto diskotéky sa používajú na častých koncertoch, ktorých sa konalo do konca r. 1955 asi 15. (Evidencia o nich sa nevedla.) Uskutočnili sa koncerty zo skladieb Čajkovského, Fibicha, Suka, Beethovena, Brahmsa, Liszta, Chopina, Dvořáka a iných skladateľov. Ako nás informovala vedúca metodického kabinetu KLK v Prešove Jarmila Burgetová, k prvým koncertom vydala knižnica aj zoznamy gramofónových skladieb tých skladateľov, ktorí boli na programe. Sú to ormigom vydané čiastkové zoznamy gramofónových platní skladieb B. Smetanu, A. Dvořáka, a J. Fibicha. Koncerty si čoskoro získali stály kruh poslucháčov, ktorý vzrástol až na 60 osôb. Pracovníci KLK program zostavovali na základe želania poslucháčov. Po koncerte bývala diskusia o programe. Okrem tohto využitia gramofónových platní v KLK v Prešove sú platne k dispozícii záujemcom, ktorí si ich vypočúvajú vo večerných hodinách alebo v nedeľu. Na túto všetku činnosť má knižnica mikrogramofón a veľké gramorádio, čo dostala do daru od KNV a DO.

Pokiaľ ide o katalogizáciu, knižnica má abecedný menný katalóg. Skladby sú v ňom zaradené podľa mien skladateľov, ak skladateľ a skladba nemá, podľa prvého slova jej názvu. Katalogizačnou jednotkou je skladba. V najbližšej dobe si spraví knižnica vecný katalóg gramofónových platní podľa triedenia štátnej vedeckej knižnice v Ostrave. Vzhľadom na to, že knižnica je veľmi zle umiestená,

treba hodnotiť činnosť diskotéky, ktorá nemá ani systemizovaného pracovníka, za veľmi úspešnú.

Pokiaľ ide o okresné ľudové knižnice v rámci metodického pôsobenia KLK v Prešove, je známe, že väčšina ich má rádiogramofón a menšiu-väčšiu diskotéku. Výsledky činnosti sú však menšie ako výsledky KLK v Prešove.

DISKOTÉKA KLK V ŽILINE

Diskotéka Krajskej ľudovej knižnice v Žiline vznikla v r. 1955. Hoci knižnica bola zriadená skôr, jej pracovníci sa nemohli hneď venovať práci s gramofónovou platňou. Ale aj napriek všetkým začiatočným ťažkostiam do konca r. 1955 zadovážila si KLK v Žiline 621 platní. Pre nedostatok finančných prostriedkov do tohto dátumu nemali ešte ani gramofón a iné zariadenia potrebné v diskotéke. Pracovníci KLK sú ochotní rozvinúť vzdelávaciu činnosť pomocou gramofónových platní, v čom im bráni nedostatok priestoru a finančných prostriedkov.

Niektoré okresné ľudové knižnice v Žilinskom kraji už majú gramofóny i menšie diskotéky, ale ešte nerozvinuli nijakú organizovanejšiu prácu, pretože mnohé majú málo miesta a nedostatok času na takúto činnosť. Prírodné by na to potrebovali aj pracovníkov. Veľmi by im pomohla aj metodická príručka o práci s gramofónovou platňou.

DISKOTÉKA KLK V NITRE

Krajská ľudová knižnica v Nitre založila svoju diskotéku r. 1955. Do konca tohto roku podľa zprávy Andreja Pavellu získala asi 100 gramofónových platní. KNV jej daroval veľký rádiogramofón za 2.000.— Kčs.

V novembri 1955 začala KLK v Nitre usporadúvať koncerty z gramofónových platní pre mládež. Pre deti hrávajú v nej rozprávky 2—3 razy za týždeň. Tieto koncerty sú spojené s besiedkami.

Pred niekoľkými rokmi mala KLK v Nitre svoju veľkú diskotéku. Gramofónové platne z nej požíčavala do OLK v kraji. Albá a gramofónové platne sa jej vracali poškodené, preto musela s touto činnosťou prestať. Platne už nepožičiava.

V Nitrianskom kraji majú OLK vlastné menšie diskotéky. Robievajú koncerty na želanie poslucháčov, ba aj pre návštevníkov knižníc.

DISKOTÉKA KLK V BANSKEJ BYSTRICI

Diskotéku má aj Krajská ľudová knižnica v Banskej Bystrici. Do konca roku 1955 získala do nej vyše 400 gramofónových platní rozličných hudobných žánrov. Ďalšie gramofónové platne však nedokupuje, lebo diskotéku nemôže dostatočne využiť pre nedostatok miesta. Prvý koncert z gramofónových platní KLK usporiadala v septembri 1955 pod názvom Večer poľskej hudby. Zúčastnilo sa na ňom 20 poslucháčov.

Riaditeľ KLK v Banskej Bystrici Ján Mičovský v r. 1953 navrhoval usporadúvať v meste gramofónové koncerty. Po dohovore so zamestnancami predajne Gramofónových závodov urobili 4 koncerty, na ktorých sa zúčastňovalo až 50 poslucháčov. Koncerty sa prestali konať pre nedostatok miestností.

Okresné ľudové knižnice v Banskobystrickom kraji usporadujú málo gramofónových koncertov, hoci ich na to KLK upozorňuje.

Ústredná ľudová knižnica v Bratislave, ako nás informoval jej bývalý riaditeľ dr. C. Laco, pre nedostatok priestoru ešte diskotéku nemá. Je len pri plánoch, ktoré sa majú uskutočniť potom, keď pominie uvedený hlavný nedostatok. Treba ľutovať, že ÚLK nemá diskotéku. Práve tu by vykonali kus záslužnej práce, keby aspoň preberali skúsenosti z Divadla hudby v Bratislave a rozširovali ich do knižníc vo svojom okruhu metodického pôsobenia.

Krajská ľudová knižnica v Košiciach podľa informácie jej riaditeľa Ernesta Baláža tiež nemá diskotéku. V okruhu jej metodického pôsobenia má len OLK v Poprade menšiu diskotéku, ktorá usporadúva pravidelné koncerty z gramofónových platní.

Ani netreba prisne hodnotiť stav a činnosť diskoték KLK a niektorých našich OLK a dospeme k záveru, že táto činnosť je slabá, pretože zriaďovanie diskoték je v začiatkoch, ktoré sú hatené *nedostatkom priestoru, finančných prostriedkov ako aj nedostatkami materiálneho zabezpečenia. Ochota pracovať aj na tomto poli je*, lenže tá nič nevykoná, kým sa týmto inštitúciám nezabezpečia potrebné podmienky na túto prácu. Najmä by bolo treba aktivizovať ochotných spolupracovníkov v okresných mestách, čo však predpokladá lepšiu organizovanosť takejto práce vo vyššom stredisku.

Všeobecnosť rozšírenia gramofónových platní u nás dokazujú diskotéky ďalších ustanovizní a orgánov. Diskotéky sú bežným útvarom závodných a miestnych rozhlasov, rozhlasových krúžkov, osvetových besied, domov osvetu atď. Veľmi ťažko spočítateľné sú diskotéky početných súkromníkov. Z týchto ďalších diskoték si môžeme všimnúť len niektoré. Väčšiu pozornosť venujeme diskotékam v našich kúpeľoch a v kultúrnych strediskách pre cestujúcich.

DISKOTÉKY V NAŠICH KÚPEĽOCH

Na prvom mieste sa dotkneme diskoték a ich práce v našich štátnych kúpeľoch, kde sa dá *gramofónová platňa účelne využiť vo vysielaniach pre pacientov*. Pracovník Povereníctva zdravotníctva Tešovič nás informoval, že do konca roku 1955 zriadili vlastnú diskotéku v týchto kúpeľoch a sanatóriách: Bardejov, Bojnica, Brusno, Číž, Dudince, Lubochňa, Lúčky, Piešťany, Smrdáky, Sklené Teplice, Sliač, Štrbské Pleso, liečebne pre TBC Dolný Smokovec, Lučivná, Nový Smokovec, Predná Hora pri Muráni, Tatranská Kotlina, Tatranská Polianka a Vyšné Hágy. Okrem diskoték mali do konca r. 1955 v týchto kúpeľoch a sanatóriách aj reprodukčné zariadenia, ktoré sa používajú aj v ostatnej osvetovej a kultúrnej činnosti, nielen v práci s gramofónovou platňou.

Diskotéky niektorých kúpeľov majú až 800 gramofónových platní. Menšie kúpele majú najmenej 200 gramofónových platní. Prírastky k nim sa získavajú z rozpočtových prostriedkov.

V kúpeľoch a sanatóriách slúžia diskotéky rekreácii, pobaveniu a hudobnému vzdelávaniu pacientov. Často si sami usporiadajú koncerty za pomoci kultúrnych referentov, alebo ich usporiadajú kultúrni referenti sami. Mnoho ráz si robia aj sprievodné slovo ku koncertom z gramofónových platní. Takto sa stávajú naše kúpele a sanatóriá nielen miestami, v ktorých nadobúdajú pacienti zdravie, ale aj miestami, ktoré ich podnecujú kultúrnejšie žiť. Oblúbené sú koncerty ľahkej hudby. Koncerty vážnej hudby budia záujem vtedy, keď sú spojené s výkladom o živote, diele skladateľa a o prehrávaní skladbe.

Podľa zhodnotenia Hlavnej správy odborných liečebných ústavov, kúpeľov a

žriedel v Bratislave najlepšie výsledky v tejto činnosti do konca r. 1955 vykázali Liečebňa tbc v Novom Smokovci, v Tatranskej Polianke, vo Vyšných Hágoch, v štátnych kúpeľoch v Bojniciach a na Štrbskom Plese.

Skúsenosti mnohých kultúrnych pracovníkov v kúpeľoch a v sanatóriách súhlasne hovoria o tom, že tejto ich činnosti by veľmi pomohla metodická príručka o práci s gramofónovou platňou.

DISKOTÉKY KULTÚRNYCH STREDÍSK PRE CESTUJÚCICH

Ďalšie diskotéky, ktoré aktívne pracujú na povznesení vzdelania nášho ľudu, sú diskotéky Kultúrnych stredísk pre cestujúcich. Vzhľadom na to, že kultúrne strediská pre cestujúcich sú novou inštitúciou a teda verejnosť o nich málo vie, ako aj vzhľadom na to, že prekonávajú rozličné ťažkosti, venujeme im väčšiu pozornosť.

Kultúrne strediská pre cestujúcich sa začali zriaďovať na základe výnosu ministerstva dopravy číslo 12 088/54 zo dňa 9. marca 1954. Tento výnos ministerstva dopravy vyšiel ako dôsledok uznesenia strany a vlády z 15. sept. 1953 a ukladá sa ním náčelnikom dráh na základe sovietskych skúseností v spolupráci s politickými oddeleniami dráh zlepšiť starostlivosť o cestujúcich zriadením Kultúrnych stredísk pre cestujúcich. Tieto strediská sú charakterizované vo výnose ako články kultúrno-výchovnej a osvetovej siete, ako kultúrno osvetové a výchovné zariadenia, ktorých v našej republike vzniklo v priebehu posledných päť rokov veľa.

Kultúrne strediská pre cestujúcich (skratka KSC) mali určené v tomto výnose aj základné úlohy, z ktorých treba vyzdvihnúť aspoň tieto: Organizovať prednášky a besedy o medzinárodnej a vnútropolitckej situácii, všeobecno-vzdelávacie kultúrne a výchovné prednášky, organizovať počúvanie rozhlasu, premietañ filmy, umožniť cestujúcim vidieť televízne predstavenia, *usporiadať koncerty z gramofónových platní* ap.

Ako vidieť z naznačených úloh, Kultúrne strediská pre cestujúcich majú široké možnosti pôsobenia na cestujúcich v čase, keď čakajú na vlak. Bezpochyby je ich činnosť veľkým prínosom vo výchove a vzdelávaní pracujúcich a tak sa uskutočňuje veľká požiadavka našej doby aj na železničiaci, že vychovávateľom má byť každý od ministra až po majstra.

Vyššie spomenuté úlohy Kultúrnych stredísk pre cestujúcich sa prirodzene nedajú uskutočniť bez toho, aby tieto Kultúrne strediská neboli vybavené potrebným, primeraným zariadením, prístrojmi atď. Návštevníci Kultúrnych stredísk pre cestujúcich sa neraz už presvedčili o tom, že sú mnohé vybavené až prepychovo a že majú k dispozícii aj potrebné zariadenie k plneniu svojich úloh. Vzhľadom na našu tému nás bude predovšetkým zaujímať, ako sú Kultúrne strediská pre cestujúcich vybavené pre úlohu: „*usporadúvať koncerty z gramofónových platní*“ a z tejto úlohy nás špeciálne zaujímajú diskotéky a otázky s nimi spojené. Diskotéky, gramofón, zoznamy platní ap., ktoré sú potrebné pre plnenie uvedenej úlohy Kultúrnych stredísk pre cestujúcich, existujú vo všetkých KSC. Prv, než by sme sa konkrétne zaoberali jednotlivými diskotékami v KSC, treba ešte predoslať pár slov.

Citovaný výnos ministerstva dopravy určil založiť KSC v ČSR v 46 dôležitých železničných uzloch. V tomto výnose sa ukladalo utvoriť KSC v nasledujúcich železničných stanicach na Slovensku: Prešov, Košice, Zvolen, Vrútky, Žilina, Nitra,

Nové Zámky, Štúrovo, Bratislava hl. st., Leopoldov, Poprad-Tatry a Banská Bystrica. Kultúrne strediská pre cestujúcich vznikali však aj v neskorších rokoch, takže do konca r. 1955 ich bolo zriadených viac, než uložil výnos. Na tieto neskoršie vzniklé strediská sa tiež zameriame na príslušnom mieste.

Vzhľadom na to, že spravovanie dráh na Slovensku bolo rozdelené na dve správy, na Bratislavskú dráhu a Košickú dráhu, budeme sa diskotékam venovať podľa správ týchto dráh.

DISKOTÉKY V KULTÚRNYCH STREDISKÁCH PRE CESTUJÚCICH V OBLASTI BRATISLAVSKEJ DRÁHY*

Jedno azda z najkrajších stredísk pre cestujúcich je na Bratislavskej hl. stanici. Stredisko bolo otvorené dňa 8. VII. 1954. Gramofónové platne diskotéky v tomto stredisku boli prvý raz zakatalogizované 10. VII. 1954. Pokladáme preto tento dátum za oficiálny dátum vzniku tejto diskotéky. V tento deň bol aj prvý koncert z gramofónových platní. Koncerty z gramofónových platní sú v tomto stredisku dosť časté.

V Štúrove zriadili Kultúrne stredisko pre cestujúcich dňa 1. V. 1954. Gramofónové platne boli zakatalogizované 25. XI. 1954, ktoré dátum považujeme za dátum vzniku diskotéky na železničnej stanici v Štúrove. Prvý koncert z gramofónových platní v KSC usporiadali 30. XI. 1954.

V Nitre zriadili Kultúrne stredisko pre cestujúcich dňa 15. V. 1954. Gramofónové platne do tejto diskotéky zakatalogizovali 1. X. 1954, kedy usporiadali aj prvý koncert z gramofónových platní. Tento dátum považujeme za dátum vzniku diskotéky na železničnej stanici v Nitre.

V Nových Zámkoch založili Kultúrne stredisko pre cestujúcich 1. V. 1954. Gramofónové platne boli pre diskotéku zakatalogizované 1. III. 1955. V tento deň sa konal aj prvý koncert z gramofónových platní. Pokladáme tento dátum za dátum vzniku diskotéky na železničnej stanici v Nových Zámkoch.

V Leopoldove zriadili Kultúrne stredisko pre cestujúcich 27. IV. 1954. Gramofónové platne pre diskotéku tohto strediska zakatalogizovali 10. IX. 1954, kedy sa konal aj prvý koncert z gramofónových platní. Tento dátum považujeme za dátum vzniku diskotéky na železničnej stanici v Leopoldove.

Na železničnej stanici Prievidza—Bojnice otvorili Kultúrne stredisko pre cestujúcich dňa 1. VII. 1955. Gramofónové platne pre diskotéku strediska boli zakatalogizované dňa 2. VIII. 1955 a vtedy sa konal aj prvý koncert z gramofónových platní. Považujeme tento dátum za dátum vzniku diskotéky na železničnej stanici v Prievidzi-Bojniciach.

V Šuranoch zriadili Kultúrne stredisko pre cestujúcich dňa 1. XI. 1955. V tento deň aj zakatalogizovali gramofónové platne pre diskotéku a aj urobili koncert z gramofónových platní. Považujeme tento dátum preto za dátum vzniku diskotéky na železničnej stanici v Šuranoch.

Celkový stav fondov diskoték na Bratislavskej dráhe podľa zprávy, ktorú nám poskytol námestník náčelníka dráhy Ludovít Škodáček, bol v jednotlivých rokoch takýto:

* Tu si všímame iba diskoték Bratislavskej dráhy na území Slovenska. Diskotéky Bratislavskej dráhy na území Moravy nespádajú do našej témy a preto sa nimi nemôžeme zaoberať.

Rok	Prírastok platní	Z toho slovenských
1954	519	326
1955	342	251
Spolu	861	577

Priemerne pripadá na každú diskotéku Bratislavskej dráhy 123 gramofónových platní. Tento počet platní je nízky a vzhľadom na to, že gramofónové platne sa rýchlo ohrajú a zoderú, je isté, že kultúrnym pracovníkom v strediskách zostavenie repertoáru musí robiť ťažkosti. Tento fakt, získaný deduktívnou cestou, potvrdzujú aj sami pracovníci stredísk zo svojich vlastných skúseností a domáhajú sa rozšírenia sortimentu gramofónových platní a nákupu bohatého repertoáru gramofónových platní. Nieкто by mohol namietat, že ďalšie nákupy gramofónových platní do týchto stredísk sú neodvôvodnené. Neskôr sa presvedčíme o tom, že sú veľmi potrebné, najmä preto, že cestujúci sa spriatelili s koncertami v Kultúrnych strediskách, žiadajú prehrávky početných iných diel, ktoré diskotéka nemá a žiadajú aj pestrejší program, než im môže diskotéka poskytnúť. Bolo by teda v záujme samých cestujúcich, keby sa nákupy gramofónových platní do diskoték KSC Bratislavskej dráhy zväčšili. Rozhodne by sme nemali pripustiť, aby klesali nákupy gramofónových platní do diskoték, ako to vidíme z našej tabuľky. Keď už sme takéto kultúrne zariadenia otvorili, je teraz väčšou úlohou napomáhať ich rozvoj.

Z tabuľky je zrejma pozoruhodná skutočnosť, ktorú treba osobitne vyzdvihnúť. Je to tá skutočnosť, že v spomínaných diskotékach Kultúrnych stredísk Bratislavskej dráhy je až 67% slovenských gramofónových platní. Takýto počet slovenských gramofónových platní v diskotékach sme doteraz nezaznamenali.

Pokiaľ ide o obsah gramofónových platní v týchto diskotékach, tak je na nich nahratá hudba tanečná, ľudové piesne, piesne cudzích národov a menej klasická hudba.

Všeobecne sa dá o koncertoch z gramofónových platní v KSC uviesť, že niet nejakej pravidelnosti v častosti usporiadania koncertov. Kultúrne strediská pre cestujúcich nekonzertujú rovnako často: jedny raz za týždeň, iné raz za dva dni, iné denne a iné na želanie cestujúcich. Ináč gramofónové platne používajú vždy na vyplnenie programu, totiž vtedy, keď nie sú prednášky, recitácie, spevy a keď niet vhodného programu ani zo štátneho rozhlasu. Niektoré koncerty trvajú pol hodinu, iné aj hodinu.

Nedostatok našej hudobnej literatúry sa odráža v činnosti Kultúrnych stredísk pre cestujúcich Bratislavskej dráhy tak, že koncerty sú veľmi chudobné na vysvetlenia a sprievodné slovo. Veľmi by im preto pomohlo, keby sa mohol koncert poriadany z gramofónových platní doplniť údajmi zo života a diela skladateľa, ktorý je na programe. Pracovníci Kultúrnych stredísk pre cestujúcich sú toho náhľadu, že by bolo treba rozšíriť ich program dielami z poézie. Reprodukované básne a výňatky z beletrie žiadajú doplniť poznámkami o živote a tvorbe prehrávaného spisovateľa a básnika. Pracovníci Kultúrnych stredísk pre cestujúcich Bratislavskej dráhy sú ďalej toho náhľadu, že keby mali k dispozícii takú pomocnú literatúru, z ktorej by mohli pohotove a hlboko načrieť pri svojej koncertnej činnosti, vtedy by mohli dať našim cestujúcim veľa poznatkov o našich spisovateľoch, skladateľoch a pomohli by takto vzbudzovať ešte väčší záujem o hudbu a poéziu. Sú presvedčení o tom, že takto robenými koncertami by vykonali mnoho záslužnej práce na zvýšení našej kultúrnej a umeleckej úrovne.

DISKOTÉKY V KULTÚRNYCH STREDISKÁCH PRE CESTUJÚCICH V OBLASTI KOŠICKEJ DRÁHY

Kultúrne strediská pre cestujúcich boli aj v oblasti Košickej dráhy zakladané v dôsledku toho istého už citovaného výnosu ministerstva dopravy. Informoval nás o nich náčelník politického oddelenia Košickej dráhy Vincent Ondrušek a jemu podriadené orgány. O každej diskotéke v Kultúrnych strediskách pre cestujúcich tejto dráhy môžeme povedať niekoľko slov.

V Kežmarku bolo otvorené Kultúrne stredisko pre cestujúcich dňa 1. novembra 1955. Do konca tohto roku dostali do diskotéky 58 gramofónových platní, ktoré boli v tom čase aj zakatalogizované. Z týchto platní bolo 20 slovenských. Gramofónové platne sú u cestujúcich na kežmarskej stanici obľúbené a zvlášť veľký záujem prejavujú cestujúci o ľudové piesne a tanečné melódie. Aby tu mohli vyhovieť požiadavkám cestujúcich, je potrebné pravidelne diskotéku dopĺňovať novými gramofónovými platňami. KSC usporiadalo prvý koncert pre cestujúcich v decembri 1955. Cestujúcich upozorňujú na svoje fondy zoznamami gramofónových platní, ktoré sú uložené pod sklom na každom stole. Gramofónové platne majú uložené podľa čísel v stojane.

Na železničnej stanici Pôprad-Tatry otvorili Kultúrne stredisko pre cestujúcich 4. októbra 1954. Do roku 1955 mali zainventarizovaných 52 kusov gramofónových platní, z ktorých 17 je slovenských. Okrem pravidelného vyplňovania programu často KSC hrá cestujúcim na želanie. Tu si želajú cestujúci aj pracovníci KSC rozšíriť počet gramofónových platní s klasickou hudbou. Koncerty z gramofónových platní sa v tomto KSC nezaviedli. Gramofónové platne majú tu uložené na stojane.

Železničná stanica Liptovský Mikuláš zriadila Kultúrne stredisko 1. marca 1955 a v ten deň zainventarizovali aj gramofónové platne pre diskotéku. Spolu má diskotéka tohto KSC do konca r. 1956 116 gramofónových platní, z ktorých je 41 slovenských. Hudba z gramofónových platní je v tomto stredisku veľmi obľúbená. K upevneniu jeho činnosti podľa skúsenosti pracovníka strediska je žiadúce viac gramofónových platní s klasickou hudbou. Podobne, ako sme už uviedli v prv spomínaných diskotékach, má aj táto k dispozícii zoznamy pre cestujúcich. Samy gramofónové platne sú umiestené v stolíku na rádiu a v knižnici.

Kultúrne stredisko na železničnej stanici Ružomberok bolo otvorené dňa 14. novembra 1955. Gramofónové platne pre diskotéku strediska boli zakatalogizované 6. XI. 1955, čo je teda dátum vzniku diskotéky. Do konca roku 1955 dostalo KSC 60 gramofónových platní, z ktorých je 15 slovenských. Gramofónovú hudbu stredisko hrá podľa denného programu a je veľmi obľúbená. Osobitne obľubuje hudbu z gramofónových platní v tomto stredisku mládež. Cestujúci radi počúvajú platne na želanie a najmä žiadajú rozšíriť výber diel slovenských skladateľov a ľudových piesní. Prvý koncert z gramofónových platní Kultúrne stredisko pre cestujúcich usporiadalo v deň otvorenia. Odvtedy robí koncerty denne aj dvakrát. Koncertuje tiež na želanie cestujúcich. Cestujúci majú na informáciu o gramofónových platniach zoznamy. Gramofónové platne sú umiestené v stojane.

V Kraľovanoch otvorili Kultúrne stredisko pre cestujúcich 24. II. 1955 a v ten deň zakatalogizovali aj gramofónové platne pre diskotéku, ktorých do konca uvedeného roku bolo 93 a z nich bolo 11 slovenských. Cestujúci majú tu veľký záujem o ľudovú hudbu a spev, menej o klasickú hudbu. Tu zoznamujú poslucháčov aj so skladateľom, prečítajú sprievodné slovo. Podľa pripomienok

cestujúcich je žiadúce rozšíriť v tomto stredisku počet gramofónových platní. Prvý koncert z gramofónových platní bol usporiadaný v apríli 1955 a odvtedy sa koncerty usporadúvajú najmenej päťkrát mesačne. Gramofónové platne sú uložené len voľne v skrinke gramorádia.

Kultúrne stredisko na železničnej stanici Vrútky otvorili 1. októbra 1954, kedy boli zakatalogizované aj prvé platne. Diskotéka strediska má tento počet platní:

Rok	Prírastok platní	Z toho slovenských
1954	51	163
1955	207	163
Spolu	258	

Gramofónové platne sa tu uplatňujú ako doplnok programu a v hre na želanie poslucháčov, ktorí majú veľký záujem o ľudové piesne, no ešte väčší záujem majú o tanečné melódie. Pracovníci KSC priznávajú, že majú mnoho dobrých podmienok pre úspešnú činnosť KSC. Do konca r. 1955 koncert z gramofónových platní neusporiadali. Gramofónové platne sú tu uložené v stojanoch.

Žilinský železničný uzol otvoril Kultúrne stredisko pre cestujúcich 18. 9. 1954. Prvé platne pre diskotéku boli zakatalogizované 24. novembra 1954, čo je teda dátum vzniku diskotéky Kultúrneho strediska pre cestujúcich na železničnej stanici Žilina. Diskotéka získala tento počet platní:

Rok	Prírastok platní	Z toho slovenských
1954	206	65
1955	120	
Spolu	326	65

Gramofónové platne tejto diskotéky používajú sa v dennom programe a v hre na želanie cestujúcich, ktorí prejavujú veľký záujem o ľudovú hudbu. Pracovníci strediska kladú požiadavku rozšíriť počet gramofónových platní s klasickou hudbou. Sú toho náhľadu, že by to malo priaznivý vplyv na poriadanie koncertov klasickej hudby. Gramofónové platne sú tu umiestené v stojanoch pre gramofónové platne.

Na železničnej stanici Považská Bystrica bolo zriadené Kultúrne stredisko pre cestujúcich 4. marca 1955, kedy zakatalogizovali aj gramofónové platne pre diskotéku strediska a usporiadali prvý koncert. Do konca roku 1955 mala diskotéka strediska 62 gramofónových platní, z ktorých je 55 slovenských. Gramofónové platne využívajú podobne ako v prv uvedených KSC, no vzhľadom na to, že ich je málo, sú už zväčša obohraté a je žiadúce počet gramofónových platní doplniť novými platňami, pretože koncerty sa usporadúvajú až 4 krát do týždňa.

Kultúrne stredisko pre cestujúcich v Púchove otvorili 21. II. 1955. Diskotéka tohto strediska dostala platne, ktoré boli zakatalogizované dňa 29. II. 1955 a v tom čase bol usporiadaný aj prvý koncert z platní. Do konca uvedeného roku získala diskotéka 102 gramofónových platní, z ktorých bolo 99 slovenských. Platne diskotéky sa tu využívajú na doplnenie programu a na hranie na želanie. Cestujúci majú záujem najmä o ľudovú a tanečnú hudbu. Pre zlepšenie činnosti tohto strediska pracovníci kladú požiadavku bohatšieho nákupu gramofónových platní, pretože mnohé sú už obohraté.

Prešovská železničná stanica dostala Kultúrne stredisko pre cestujúcich v ro-

ku 1954. (Presnejší dátum nie je známy.) Počet platní v diskotéke za jednotlivé roky je takýto:

Rok	Prírastok platní	Z toho slovenských
1954	10	18
1955	49	
Spolu	59	18

KSC usporadúva koncerty z platní každý deň v čase od 9.—10. hod. Cestujúci prejavujú veľký záujem o ľudové piesne a o tanečnú hudbu. Vedúca kultúrneho strediska, vychádzajúc zo svojich skúseností v tejto činnosti, je toho náhľadu, že by jej pomohlo zdokonaľiť túto činnosť, keby mala v diskotéke väčší výber platní a sprievodné slovo k nim.

Na železničnej stanici Spišská Nová Ves otvorili Kultúrne stredisko pre cestujúcich dňa 25. 9. 1954, kedy zainventarizovali aj platne a usporiadali prvý koncert z nich. Tento dátum je teda aj dátum založenia diskotéky v stredisku. Diskotéka má nasledujúci počet gramofónových platní:

Rok	Prírastok platní	Z toho slovenských
1954	60	76
1955	89	
1956	116	
Spolu	265	76

Vedúci kultúrneho strediska Ján Labanc kladie požiadavku pre ďalšiu činnosť — nákup ľudových rozprávok. Koncerty usporadúva na žiadosť cestujúcich. Gramofónové platne sú uložené od č. 1. a n.

V Margecanoch otvorili Kultúrne stredisko pre cestujúcich 1. nov. 1954, kedy dostali aj prvé gramofónové platne pre diskotéku. V r. 1954 zainventarizovali 13 platní a v r. 1955 19 platní. Spolu do konca r. 1955 mala teda diskotéka 32 gram. platní, z ktorých je 9 slovenských. KSC využíva platne denne. Poslucháči prejavili veľký záujem o ľudovú a tanečnú hudbu. Vedúci KSC, aby mohol rozvíňať činnosť s gramofónovou platňou, je toho názoru, že je *potrebný väčší počet platní najmä našich skladateľov*, ale aj skladateľov ostatných národov. Poslucháčov informuje o prehrávanej platni z edičného štítku. Platne má umiestené v skrinke v tvrdých obaloch.

Železničná stanica Košice, ako nás informovala vedúca Kultúrneho strediska, mala KSC už 8. 4. 1953, kedy dostala aj gramofónové platne pre diskotéku a začala činnosť. Počet gramofónových platní v diskotéke rástol takto:

Rok	Prírastok platní	Z toho slovenských
1953	29	21
1954	33	24
1955	51	41
Spolu	113	86

Platne sa v stredisku využívajú na koncerty, ktoré sa usporadúvajú 4 krát týždenne a na želanie cestujúcich, ktorí doteraz prejavili veľký záujem najmä o ľudové piesne. Na zlepšenie tejto činnosti navrhuje vedúca strediska výmenu

gramofónových platní s inými KSC, čím by sa získal nový program pre cestujúcich. Cestujúci už kritizujú, že sa im dávajú stále tie iste gramofónové platne. (Hovorja: To sme už počuli, ap.)

Na železničnej stanici Michalany bolo otvorené Kultúrne stredisko pre cestujúcich 27. III. 1955, kedy diskotéka dostala prvé platne a usporiadala aj koncert. Do konca r. 1955 získala diskotéka 48 gramofónových platní, z ktorých bolo 10 slovenských. Koncerty z gramofónových platní KSC robí denne. Vedúci zistil, že poslucháči prejavujú najväčší záujem o tanečnú hudbu. Na zlepšenie koncertnej činnosti by potreboval väčší počet gramofónových platní; najmä novšieho dáta.

V Medzilaborciach bolo otvorené Kultúrne stredisko pre cestujúcich 1. V. 1955. Prvé platne do diskotéky dostali 1. XI. 1955. Do konca tohto roku zakatalogizovali 45 kusov platní, z ktorých je 31 slovenských. Gramofónové platne využívajú tu podľa vopred zostaveného plánu a denne koncertujú. Cestujúci prejavili veľký záujem o hudbu z gramofónovej platne. Pre zlepšenie činnosti KSC je potrebné zvýšiť počet gramofónových platní v diskotéke.

Železničná stanica Martin otvorila Kultúrne stredisko pre cestujúcich 1. XI. 1955, ale potrebné zariadenie pre diskotéku bolo zakúpené už v dec. 1954. Do konca roku 1955 mala diskotéka 82 gramofónových platní, z ktorých je 20 slovenských. Koncerty sa tu usporadujú každý deň. Prvý bol 1. XI. 1955. V tejto činnosti, ako nás informoval vedúci kultúrneho strediska, by mu pomohol väčší počet dlhohrajúcich platní. Okrem toho na zlepšenie činnosti navrhuje, aby sa tie platne, ktoré užho cestujúci neobľubujú, premiestili na iné KSC a tento počet aby mu bol nahradený inými platňami.

Kultúrne stredisko vo Zvolene bolo otvorené 1. I. 1955. Platne dostalo 17. II. 1955. Do konca uvedeného roku získala diskotéka 207 gramofónových platní, z čoho je 55 slovenských. Cestujúci tu prejavujú veľký záujem o hudbu z gramofónových platní už od prvého koncertu, ktorý bol 17. II. 1955. Koncerty sa v KSC usporadúvajú 4 krát do týždňa. Gramofónové platne majú len z čiastky uložené v stojanoch, ostatné v kartónových krabiciach, čo je veľmi nepohodlné pri hľadaní platne.

V Lučenci otvorili Kultúrne stredisko pre cestujúcich 10. XII. 1954. O niekoľko dní bol usporiadaný aj prvý koncert z gramofónových platní. Diskotéka má do konca roku 1955 v inventári 85 gramofónových platní, z ktorých je asi 10 slovenských. Koncerty robia v KSC denne. Vedúci kultúrneho strediska pre rozšírenie tejto činnosti potrebuje väčší výber gramofónových platní, čo si predovšetkým žiadajú cestujúci, u ktorých je gramofónová hudba veľmi obľúbená.

Na železničnej stanici Brezno otvorili Kultúrne stredisko pre cestujúcich dňa 26. XI. 1954, kedy bol zainventarizovaný aj potrebný materiál a platne do diskotéky. Vtedy usporiadali aj prvý koncert z gramofónových platní. Spolu majú tu v diskotéke 103 gramofónových platní, z ktorých je asi 30 slovenských. Koncerty z gramofónových platní usporadúvajú denne dvakrát po ukončení oboch smien. Ako nás informoval vedúci kultúrneho strediska Belko, v činnosti by im pomohlo rozšíriť počet gram. platní najmä o ľudové piesne. Poslucháči javia najväčší záujem práve o ľudové piesne a tiež by im pomohlo, keby mali aktuálne relácie. Gramofónové platne majú uložené z časti v stojanku a z časti v krabiciach na sebe.

V Hronskej Dúbrave otvorili Kultúrne stredisko pre cestujúcich 4. januára 1955. O rok neskôr zainventarizovali gramofónové platne pre diskotéku. V roku 1955 mali spolu 119 gramofónových platní, z ktorých bolo slovenských asi 30. Gramofónové platne využívajú sa na koncertoch, denne medzi 17.—19. hodinou,

kedy je na stanici najviac cestujúcich. Aj zamestnancom stanice za dobre vykonanú prácu zahrajú na želanie. Prvý koncert usporiadali 5. I. 1955. Najväčší záujem prejavili cestujúci o slovenské piesne a z nich predovšetkým o Detviansku veselicu. Kultúrne stredisko má malú miestnosť a cestujúcich je veľa. Bolo by preto potrebné, ako nás informoval náčelník stanice, zamontovať mikrofón, aby mohli program strediska počúvať aj cestujúci, ktorí sa doň nemôžu dostať a sú preto vonku.

Na železničnej stanici vo Filakove otvorili Kultúrne stredisko 1. XII. 1954. Gramofónové platne zainventarizovali 1. I. 1955 a usporiadali o deň aj prvý koncert z nich. Do konca r. 1955 dostala diskotéka 23 gramofónových platní. Pre činnosť si zostavili sami plán. Ako nás informoval vedúci kultúrneho strediska, veľmi by im v činnosti pomohlo, keby mali väčší počet gramofónových platní, ktoré sú už obohrané, pretože ich denne používajú.

V Banskej Bystrici bolo otvorené Kultúrne stredisko pre cestujúcich 1. V. 1954. Gramofónové platne sa nakúpili z finančných prostriedkov ČSD. KSC má spolu 150 gramofónových platní. Používajú ich, ako nás informoval vedúci KSC Jozef Kurančík, jednak na želanie cestujúcich a jednak v pravidelných koncertoch v utorok a v sobotu. O koncerty prejavili poslucháči veľký záujem. Na zlepšenie činnosti vedúci KSC navrhuje zakúpiť ďalšie gramofónové platne, pretože tie, ktoré sú v diskotéke, sú už veľmi obohraté a ďalej navrhuje, aby pracovníci kultúrnych stredísk boli vysielaní aspoň na krátkodobé osvetové školenie. Najmä od školenia očakáva pre zlepšenie práce KSC veľmi mnoho.

O diskotékach v Kultúrnych strediskách pre cestujúcich na Košickej dráhe dá sa v celku povedať, že už doteraz vykonali mnoho osožnej práce, ktorá vzbudila veľký záujem cestujúcich o hudobné vzdelanie a o ušľachtilú zábavu. Kultúrne strediská pre cestujúcich aj na podklade činnosti ich diskoték odťahujú cestujúcich od hostincov, krčiem a zlého prostredia, odťahujú ich od alkoholu, čo má zaiste vysokú mravnú hodnotu. Presvedčili sme sa, že každé stredisko vykonáva takto neobyčajne dobrý vplyv na kultúru širokej cestujúcej verejnosti a upevňuje v nej dobré spoločenské vzťahy. Súčasne sme videli, že KSC najmä v práci s gramofónovou platňou majú veľké začiatkové ťažkosti, ale aj napriek týmto oduševnene pracujú a rozmyšľajú na zdokonalení svojej kultúrno-osvetovej činnosti. Nebolo by správne, keby z návrhov vedúcich KSC zapadli do zabudnutia: *1. zvýšiť počet gramofónových platní pre diskotéky, 2. vybaviť ich potrebnými skriňami na ukladanie gramofónových platní, 3. posielat aspoň vedúcich stredísk na školenie o kultúrno-osvetovej práci, 4. dať pracovníkom KSC vhodné príručky* atď. Naopak, všetky návrhy pracovníkov KSC si zaslúžia, aby sa o nich diskutovalo a aby sa z nich vyvodili všetky možné a potrebné opatrenia pre zlepšenie činnosti KSC.

Keď hodnotíme celkove rozvoj diskoték v Kultúrnych strediskách pre cestujúcich na Bratislavskej a Košickej dráhe, zisťujeme, že do konca r. 1955 bolo na železničných uzloch založené 29 diskoték. Z nich 7 diskoték je v strediskách na Bratislavskej dráhe a 22 na Košickej dráhe. Do konca roku 1955 bolo v diskotékach KSC spolu 3301 gramofónových platní a z nich 1443 slovenských. Bolo v nich teda skoro 45% slovenských gramofónových platní, čo je pomer oproti ostatným diskotékam neobyčajne prajný.

Živý a každodenný kontakt cestujúcich v Kultúrnych strediskách je taký významný, že priam nutká k tomu, aby zodpovedné orgány venovali ešte väčšiu pozornosť ich rozvoju podľa požiadaviek samých cestujúcich a pracovníkov Kultúrnych stredísk pre cestujúcich. Veď sa v nich otvárajú početné príležitosti

socialistickej výchovy, výchovy k socialistickým cnostiam a ku krásnemu dôstojnému životu.

DISKOTÉKY ROZHLASOVÝCH KRÚŽKOV

Rozhlasové krúžky, ktorým venoval dr. František Bartošek monografiu, zkladajú si tiež na rozvinutie svojej kultúrno-osvetovej práce diskotéky. Podľa menovaného autora bolo ku koncu r. 1954 okolo 3000 rozhlasových krúžkov. Nazdávame sa, že bolo toľko aj menších či väčších diskoték. Tieto údaje dokresľujú všeobecnú rozšírenosť gramofónovej platne v našom kultúrnom prostredí. S prácou krúžkov aj diskoték na dedinách je to horšie, ako sme to videli v krajských a v okrešných mestách. Tento fakt poukazuje na to, že prácu s gramofónovou platňou treba správne metodicky a organizačne podchytiť.

DISKOTÉKY ZÁVODNÝCH KLUBOV

Na dokreslenie tohto obrazu slovenských diskoték nemožno nespomenúť diskotéky mnohých závodných klubov. Niektoré sa pokúšajú aj o pravidelné koncerty z gramofónových platní. Napr. Závodný klub Stalinovec v Martine má dosť veľkú diskotéku aj priestor a preto v ňom už usporiadali niekoľko koncertov. Aj autor týchto riadkov ich tiež pár viedol. No, táto činnosť je predsa len nedostačujúca. Nerozvinula sa preto, že bola slabo propagovaná medzi pracujúcimi a ostatnými záujemcami.

Závodné kluby by mali venovať tejto činnosti tiež patričnú pozornosť a pozdvihnúť ju na dôležitú zložku svojho kultúrneho poslania.

SÚKROMNÉ DISKOTÉKY

Ako doklad *všeobecného rozšírenia gramofónovej platne* u nás treba uviesť, že niektoré naše súkromné diskotéky sú dosť veľké i staré. Z väčších súkromných diskoték treba spomenúť diskotéku MUDr. Andreja Bučku — riaditeľa Ústavu pre výskum výživy ľudu. Do konca roka 1955 si menovaný nakúpil viac ako 800 gramofónových platní zo svojich vlastných prostriedkov. Vo svojej diskotéke má len vážnejšie skladby a predovšetkým symfonické diela. Jeho diskotéka vznikla v r. 1936, keď začal kupovať gramofónové platne, vyrobené v tých rokoch. Najviac využil svoje gramofónové platne v rokoch 1949—51 vo Zvolene. Tu usporadúval pre lekárov nemocnice 2 razy mesačne domáce koncerty so sprievodným slovom. Teraz mu ostáva málo času na to a hráva príležitostne len pre seba.

Na slávnych spevákov sa vo svojej diskotéke špecializuje MUDr. Knorr z Bratislavy. Jeho diskotéka začala vznikať ešte v r. 1930, keď ako vysokoškolák si nakúpil prvé platne, vyrábané v tých rokoch. Neskôr platne príkupoval zo svojich prostriedkov tak, že koncom r. 1955 ich mal okolo 500. Z domácich spevákov nazbieral gramofónové platne Janka Blahu, Alojza Pavču, Andreja Gellerta a iných spevákov. Má bohatý repertoár kompletných oper. Zавše pre priateľov a známych usporiada koncerty, na ktorých porovnávajú výkony spevákov.

Ďalej treba spomenúť diskotéku Ladislava Černeckého — vedúceho knižnice Vysokej školy múzických umení v Bratislave. Zbiera predovšetkým vokálnu hud-

bu. Jeho diskotéka vznikla v r. 1942. Do konca r. 1955 nakúpil si asi 700 gramofónových platní.

Z iných súkromných diskoték, o ktorých boli uverejnené aj zprávy, menujeme diskotéku Milana Langra zo Žiliny. V časopise Elektronik v r. 1950 uverejnil, že má 500 gramofónových platní. (Vtedy bol ešte študentom strednej školy.)

Je isté, že dnes máme u nás už neprehľadné množstvo súkromných diskoték u príslušníkov všetkých sociálnych tried a všetkých povolání. Mohli by sme v ich vymenovaní pokračovať. Nepovažujeme to však za vhodné. Spomenieme aspoň to, že väčšie diskotéky vlastní: Kornel Schimpl, profesor v Bratislave, Dr. Lenský — skladateľ v Bratislave, MUDr. Murín — primár v Palúdzke, dr. Štefko v Bratislave a stovky iných ľudí. Menovite ich uvádzame preto, lebo sme presvedčení, že zhromažďovanie gramofónových platní do ústrednej slovenskej konzervačnej diskotéky, ktorú navrhujeme zriadiť, sa nezaobíde bez pomoci zo súkromných, najmä starších diskoték. Bude ich treba aj lepšie preskúmať, urobiť súpisy ich bohatstva atď., aby mohli poslúžiť aj vyšším národným cieľom.

V rámci zvyšovania kultúrnej úrovne nášho pracujúceho ľudu treba si želať, aby bolo v jeho príbytkoch čím ďalej tým viac a bohatších diskoték, a aby sa diskotéky stali prameňom vzdelávania a zošľachtovania rodiny a jej známych, priateľov tak, ako sa stali už oddávna súkromné knižnice. Industrializácia Slovenska a z nej vyplývajúca všeobecná zamestnanosť našich pracujúcich je skvelou podmienkou k tomu, aby sa gramofónová platňa stala takým prameňom zábavy, poučenia a skultúrnenia nás všetkých, akým je kniha. Obraz o slovenských diskotékach je toho vo všeobecných rysoch dobrým začiatkom, ktorý by mal každým rokom nadobúdať viac plnosti, pestrosti a kultúrnej efektívnosti.

ČESKÉ DISKOTÉKY SO SLOVENSKÝMI GRAMOFÓNOVÝMI PLATŇAMI

Za slovenskými gramofónovými platňami pre slovenskú konzervačnú diskotéku bude treba ísť do sveta a najmä do mnohých českých diskoték. Upozorňujeme preto na tie české diskotéky, ktoré majú bohatý slovákumový gramofónový materiál.

Vzácné slovenské gramofónové platne má jedna z najstarších českých diskoték — Fonografický archív České akademie věd a umění. Pretože s jeho dejinami je spojená aj slovenská snaha o zachytenie slovenských prejavov na gramofónové platne, a pretože tieto gramofónové platne sú v ňom uložené, zastavíme sa pri ňom dlhšie.

Táto diskotéka sa po reorganizácii vedeckých ústavov v ČSR po druhej svetovej vojne stala zložkou Ústavu pro jazyk český ČSAV v Prahe. Tu sú dodnes gramofónové platne Fonografického archívu ČAVU.

S myšlienkou založiť takýto fonografický archív prišiel v roku 1910 profesor KU dr. Josef Zubatý. Chcel vtedy založiť zvukový archív českých nárečí, ale sa dal odhovoriť od realizácie tejto myšlienky najmä preto, lebo nahrávací technika tohto vývojového štádia ešte nezaručovala dost dobré výsledky. Myšlienky sa v roku 1928 ujal profesor dr. Josef Chlumský. Nahrávací program pripravila fonografická komisia v tom istom roku. Pôvodný program rozšírila tak, že sa mali na gramofónové platne zaznamenať všetky zaujímavé stránky zvukového života slovanského živlu v ČSR. Neskôr pribrali do nahrávacieho programu aj Lužických Srbov. Podľa zprávy, ktoré profesor Chlumský uverejnil, nahrávací program bol takýto: zaznamenať ľudové umenie (najmä piesne) československé a srbské, ludo-

vú hudbu, umelecký spev, umelú hudbu, československé nárečia, českú spisovnú reč, básne, divadelné výkony, prejavy osobností z politického, literárneho i vedec-kého života a srbskú spisovnú reč.

Akcia sa uskutočnila v roku 1929. V októbri t. r. prišli do Prahy zástupcovia parížskej gramofónovej firmy Pathé s najnovšími vtedy nahrávacími elektrickými prístrojmi a nahrali citovaný program. Zápisy zvukových prejavov sa mali urobiť na 800 voskových kotúčoch, ktoré firma poslala. Po ceste sa však mnoho poškodilo, takže sa mohlo použiť len 509 kotúčov. Keď zápisy urobili, slabšie z nich vylúčili. Takých, ktoré odborníci uznali za dobré, ostalo 468. Z týchto urobili trvalé kovové matrice, z ktorých závod Pathé v Paríži lisoval gramofónové platne. Mnohé zaujímavejšie sa dostali na svetový a francúzsky trh a predávali sa aj u nás. (V Prahe ich v r. 1935 predávala fa Linguaphone.)

Z akcie vyšli slovenské veci zastúpené takto: *urobilo sa 30 zápisov zo sloven-ských nárečí a 134 zápisov ľudových piesní*. V tejto súvislosti treba spomenúť aj to, že profesor Pernot, ktorý sa zúčastnil pri nahrávaní v Prahe ako odborný po-radca, mnohé slovenské platne z tejto nahrávky reprodukoval v Paríži dňa 13. III. 1930 vybranému obecnstvu. Okrem neho reprodukoval niektoré z nich v Prahe pod záštitou Slovenského ústavu Karel Plicka, ktorý bol poradcom nahrávania pre slovenské veci.

Slovenské gramofónové platne z tejto akcie uverejnil prof. Chlumský vo Věstníku akademie r. 1935. Obsah týchto platní čaká na bližšie preskúmanie zo strany našich lingvistov, národopiscov, folkloristov a konečne aj hudobných vedcov.

Z týchto matric lisujú Gramofónové závody ešte dodnes nové a nové vydania platní. Česká akadémia sa pripravovala v nasledujúcich rokoch v tejto činnosti pokračovať. Nemala už toľko peňazí, aby akcia nadobudla väčšie rozmery. V roku 1933 sa jej podarilo získať 39 zápisov a v r. 1934 len 11.

Fonografický archív ČAVU v neskorších rokoch ešte zväčšoval svoje zbierky. Tesne pred druhou svetovou vojnou sa pomýšľalo na vybudovanie veľkého archívu gramofónových platní, ale vojnová horúčka vládnucej triedy všetkému za-bránila. Vtedy vládnuca buržoázia nepochopila kultúrno-historický význam také-hoto archívu.

Cez okupáciu sa snažili Nemci túto diskotéku zničiť, ale sa im to nepodarilo. Všetko sa zachovalo.

Podľa zprávy Ústavu pro jazyk český z 15. III. 1956 zbierky sú vo veľmi dobrom stave. Aj slovenské zápisy, ktoré urobila fa Pathé, sa zachovali a tiež sú v dobrom stave. Ústav má všetky matrice.

Ďalšou staršou diskotékou v ČSR, v ktorej sú mnohé slováckumy, je gramofónový archív Československého rozhlasu v Prahe. Založili ho r. 1929 a budovali pre potreby rozhlasového vysielania. Tu sa platne používajú v najrozličnejších reláciách. Archív má vyše 100.000 gramofónových platní. Je bezpochyby najbohatším gramofónovým archívom v ČSR.

V Čechách je ešte viac diskoték, v ktorých sú *gramofónové slováckumy*. Najmä na pôde rozhlasu je niekoľko väčších, ktoré by bolo treba preskúmať pri budovaní slovenskej konzervačnej diskotéky.

ZÁVER

Na konci tejto štúdie o našich diskotékach chceme zhrnúť výsledky nášho úsillia, ktoré sú v niektorých odsekoch naznačené. Tu sa žiada formulovať ich presnejšie, vyvodit' z nich návrhy, ktoré by bolo veľmi žiadúce v niekoľkých pár rokoch uskutočniť.

Na základe údajov, ktoré sme vo svojej štúdií uviedli, sa nazdávame, že v našich všetkých diskotékach bude niekoľko stotisíc gramofónových platní. Rozhodne najbohatšie diskotéky vlastní u nás štátny rozhlas, ktorého diskotéky spolu majú viac ako 40 000 gramofónových platní, pritom sám Gramofónový archív bratislavského rozhlasu má vyše 32.000 gramofónových platní. Ako sme videli, tento archív je teda nielen náš najbohatší gramoarchív, ale je aj azda najstarším verejným slovenským gramofónovým archívom. Za ním čo do veľkosti nasleduje diskotéka rozhlasu v Košiciach a potom ostatné diskotéky. Spoznali sme, že diskotéky v rozhlase potrebujú najmä vhodnejšie umiestenie, aby mohli ešte účinnejšie plniť svoje úlohy.

Na základe údajov o počte diskoték u nás sa nazdávame, že máme spolu niekoľko desaťtisíc diskoték. Z toho počtu najviac bude azda súkromných diskoték, potom v rozhlasových krúžkoch a v ostatných osvetových zariadeniach, školách, na železničných uzloch, v kúpeľoch, vo vedeckých inštitúciách a konečne v rozhlase. Je nevyhnutné lepšie vybaviť mnohé verejné diskotéky, a to diskotéku Štátneho konzervatória v Bratislave, Katedry hudobnej výchovy VŠP v Bratislave, subkatedry hudobnej vedy na Filozofickej fakulte v Bratislave, Čsl. rozhlasu v Bratislave a vôbec všetky verejné diskotéky *potrebujú pomoc jednak materiálnu (skrine, reprodukčné zariadenia), personálnu (väčší počet systemizovaných pracovníkov) a konečne potrebujú aj finančnú pomoc*. Po stránke finančnej treba pomôcť najmä gramofónovému archívu Štátneho konzervatória a umožniť mu rozsiahly nákup gramofónových platní. Nie menej finančnej podpory potrebujú aj ostatné naše diskotéky.

Zarážajúcim poznatkom z publikovaných údajov je poznatok, že vo všetkých našich diskotékach, okrem azda diskoték KSC, sú *slovenské platne zastúpené veľmi skromne*. Ich počet v mnohých diskotékach nedosahuje ani 10% celkového počtu v nich zhromaždených gramofónových platní. Možno z tohto faktu tvrdiť, že nákup slovenských gramofónových platní u nás sa zanedbáva, odstránenie čoho je veľmi naliehavé. Nijako nás nectí takýto pomer k dielam našich skladateľov a k ľudovej tvorbe na gramofónových platniach. Žiada sa vyvinúť úsilie nakúpiť čo najviac slovenských gramofónových platní do všetkých významnejších diskoték.

Osobitne sme skúmali množnosti konzervovania našich gramofónových platní v diskotékach. Zistili sme, že *ani jedna preskúmaná diskotéka gramofónové platne nekonzervuje*, neuskladňuje ich pre študijné a výlučne len pre študijné a dokumentárne ciele.

Rozvoj našej hudobnej tvorby za posledných desať rokov a stav našich diskoték si vynucuje zriadenie *Slovenskej ústrednej konzervačnej diskotéky*. Takáto Slovenská ústredná konzervačná diskotéka sa nám zo zistených údajov javí ako *nevyhnutnosť v ďalšom rozvoji štúdia nášho hudobného umenia* a v rozvoji hudobného vzdelávania nášho ľudu. Už dnes je pre ňu mnoho úloh. Podľa nášho náhľadu mala by Slovenská ústredná konzervačná diskotéka tieto úlohy:

1. pripraviť dodatky k súpisu* slovenských gramofónových platní z celého sveta, najmä však z krajín, kde žijú slovenské menšiny;
2. pripraviť kritickú diskografiu všetkých slovenských gramofónových platní;
3. zozbierať najmenej v dvoch exemplároch všetky doteraz nahraté slovenské gramofónové platne;
4. odborné uschovať a konzervovať slovenské gramofónové platne, ktoré diskotéka získa, aby boli k dispozícii len pre študijné ciele budúcim generáciám;
5. získať najmenej jednu matricu z tých gramofónových platní so slovenským obsahom, ktoré doteraz boli vyrobené;
6. získať jeden lis na lisovanie gramofónových platní pre potrebu škôl, osvetových zariadení, ďalších inštitúcií a pre súkromníkov. Táto úloha by zvlášť bola veľkým prínosom v rozširovaní nášho vzdelania pomocou gramofónovej platne, pretože gramofónový priemysel malé objednávky (5—6, alebo 10—12 kusov) nemôže realizovať;
7. vybudovať metodické pracovisko pre prácu s gramofónovou platňou;
8. vybudovať laboratórium pre výskum gramofónovej hmoty;
9. vypožičiavať slovenské a iné gramofónové platne a tým rozširovať a prehĺbovať vzdelanie celého nášho pracujúceho ľudu;
10. vydávať kurzy cudzích rečí na gramofónových platniach;
11. spolupracovať s takýmito ústavmi v zahraničí, prenášať medzinárodné skúsenosti a uplatňovať ich u nás doma a
12. vymieňať naše gramofónové platne za cudzie platne a takto rozširovať naše obzory.

Takúto diskotéku nám treba zriadiť nielen preto, že ostatné národy podobné diskotéky majú, ale Slovenskú ústrednú konzervačnú diskotéku žiada sa zriadiť pre naše kultúrne potreby. Je celkom jedno, kde by sa takáto konzervačná diskotéka mala zriadiť, či pri Matici slovenskej, či v hudobnom múzeu, ktorého potrebu veľmi pociťujeme, alebo v Gramofónovom archíve rozhlasu, alebo by sa mala zriadiť ako samostatný ústav. Podmienky pre zriadenie Slovenskej ústrednej konzervačnej diskotéky sú celkom zrelé. Zrelé sú jednak preto, že gramofónovými platňami sa musí naša muzikológia zaoberať, aby mohla zhodnotiť náš vývoj v umeleckej interpretácii, musí sa zaoberať nimi aj folkloristika, dialektológia a ďalšie vedy, pretože máme, ako ukazuje súpis platní, zachytený veľký počet zvukových prejavov nášho ľudu na gramofónových platniach. Zrelé sú podmienky pre zriadenie Slovenskej ústrednej konzervačnej diskotéky ďalej preto, lebo sa ukončuje vývinové obdobie gramofónovej platne, reprezentované štandardnými platňami, na ktorých je nahratá väčšina slovenských skladieb. Úcta k týmto našim nahratým dielam by nás mala zaväzovať k tomu, aby sme ich starostlivo pozbierali, uložili do konzervačnej diskotéky a mali ich takto možnosť študovať. Zrelý je čas pre zriadenie Slovenskej ústrednej konzervačnej diskotéky aj preto, lebo veľká časť gramofónových platní v bratislavskom rozhlase by sa mohla stať jej základom. Ďalej by bolo možné budovať túto diskotéku výkupom gramofónových platní zo súkromných diskoték a iných diskoték. Pravda, tu bude potrebné urobiť potom ďalší výskum a súpis gramofónových platní v súkromných diskotékach, keby sa nedali získať naše gramofónové platne priamo z výrobných podnikov.

* Súpis výjde v roku 1957 nákladom Matice slovenskej v Martine pod názvom „Slovenská diskografia.“

Úloha zriadiť Slovenskú ústrednú konzervačnú diskotéku je naliehavou kultúrnou, politickou a prestížnou úlohou. *Čím neskôr sa jej ujmeme, tým ťažšie sa nám bude do nej zbierať potrebný materiál, tým ťažšie ju budeme môcť uspokojivo vybudovať.*

Pokiaľ sme sa zaoberali činnosťou našich diskoték, využívaním ich fondov (mimo Gramofónového archívu v rozhlase), videli sme, že táto činnosť je v začiatkoch a prekonáva ťažkosti najrozličnejšieho druhu. No napriek všetkým týmto začiatočným ťažkostiam *je všade vrelý záujem o prácu s gramofónovou platňou*, mnoho ochoty pracovať na vzdelávaní a výchove našich pracujúcich pomocou gramofónovej platne. Kým sa vyriešia všetky ťažkosti materiállovej povahy, mohlo by sa mnoho urobiť za pomoci lepšieho centrálného vedenia diskoték a za dobrej metodickéj pomoci.

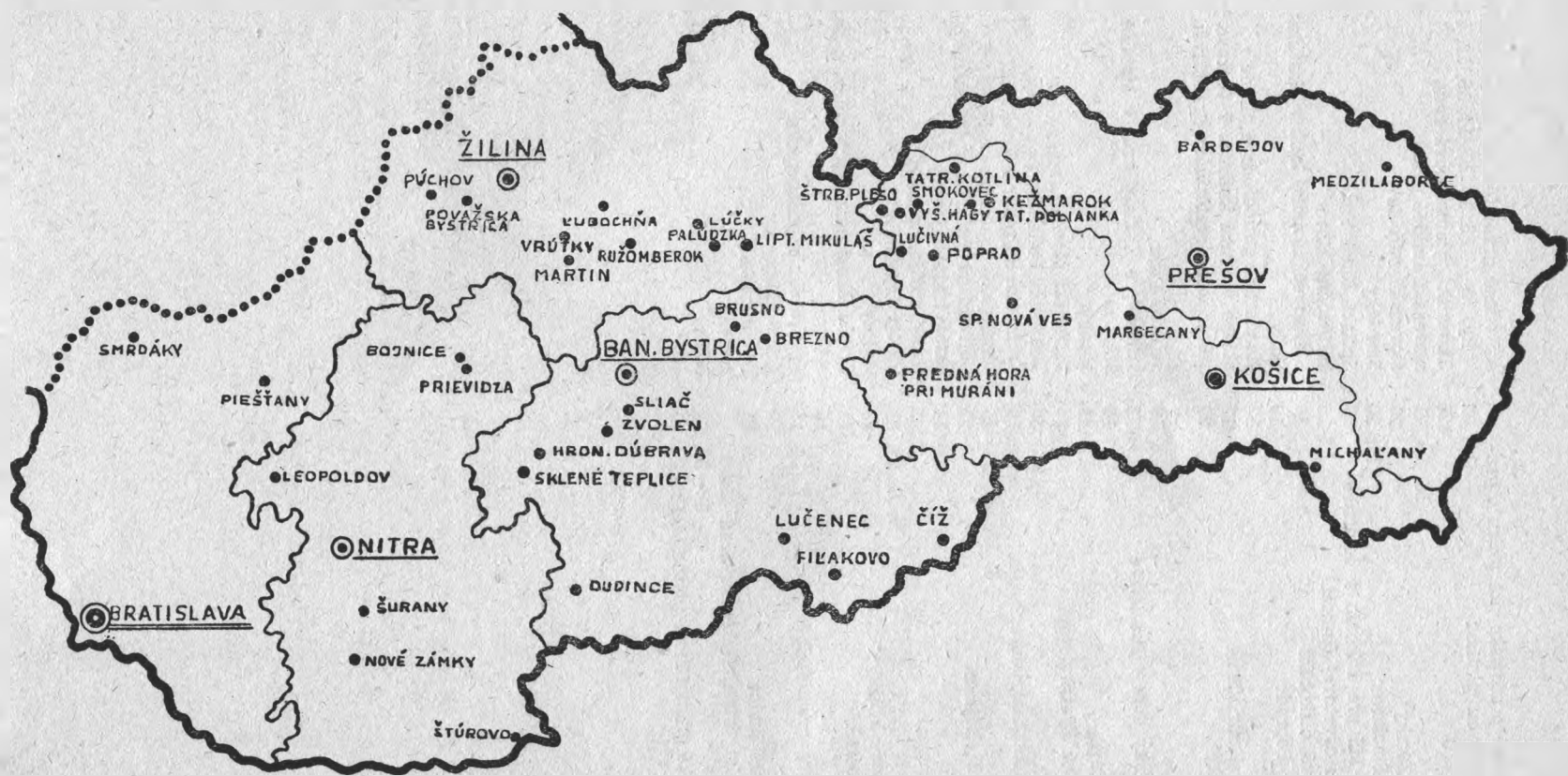
V činnosti diskoték sa nám takto objavuje nové veľké pole pôsobnosti, zamerané na zvýšenie kultúrnej úrovne našich pracujúcich na ich primeranejší oddych a zábavu.

Sme presvedčení, že všetky úlohy a potreby našich diskoték najmä dnes, po zvýšení právomoci slovenských orgánov a za pomoci českých bratských odborníkov, sa dajú hladko splniť. Sme presvedčení ďalej o tom, že zriadenie Slovenskej ústrednej konzervačnej diskotéky, ktorá je naliehavo potrebná, nebude robiť za tejto situácie nijaké ťažkosti.

VECNÝ REGISTER

albá	18	gramofónové platne vlastnej výroby	12
Archív Št. konzervatória v Bratislave	16	gramofónové slovakumy	29, 30
Banská Bystrica	18, 21, 27	Gramofonové závody	17, 30
Bardejov	19	Gramofónový archív Čs. rozhlasu	
Bojnice	19, 20	v Bratislave	5—8, 31, 32, 33
Bratislava	5, 9, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 21, 28, 29, 31	Hlohovec	9
Bratislava hl. stanica	21	Hronská Dúbrava	26
Bratislavská dráha	21, 22	Jazykovedný odbor MS	10
Bratislavský Radiojournál	5	katalogizácia gramofónových platní	4, 7, 15, 17
bratislavský rozhlas	7, 8, 32	kartotéka gramofónových p'atní	4, 7
Brezno nad Hr.	26	Kežmarok	23
Brusno	19	koncerty z gramofónových platní	3, 12, 13, 17, 18, 20, 21, 22, 25
Československý rozhlas v Bratislave	5—8	konzervačná diskotéka	9, 10
Československý rozhlas v Košiciach	8	Košice	8, 11, 12, 20, 25, 31
Československý rozhlas v Martine	8	Košická dráha	21, 23
Československý rozhlas v Prahe	30	KLK v Banskej Bystrici	18
Čiž	19	KLK v Nitre	18
diskotéky	3—4, 8, 10, 15, 17, 19, 20, 23	KLK v Prešove	17—18
diskografia	32	KLK v Žiline	18
Divadlo hudby v Bratislave	12, 19	Kraľovany	23
dlhotrvajúce gramofónové platne	7, 9, 13	krúžok prehrávania hudby	13
Dolný Smokovec	19	Kultúrne strediská pre cestujúcich	20—28
Dudince	19	Leopoldov	21
edičné štítky	9	Liptovský Mikuláš	23
Fišakovo	27	Literárne múzeum MS	10
Filozofická fakulta UK v Bratislave	15, 31	Lubochňa	19
folkloristika	12, 13	Lučenec	26
fonograf	11	Lučivná	19
fonografické valčeky	7, 11	Lúčky	19
Fonografický archív ČAVU	29, 30	ľudové knižnice	17
fonotéka	5	magnetofonické pásy	7
gramofón	3, 15	Margecany	25
gramofónová hudba	23	Martin	8, 10, 26, 28
gramofónové platne	3, 4, 5, 8, 13, 17, 19, 33	Matica slovenská	10—11, 32
gramofónové platne — prírastky	5, 10, 12, 13, 14, 16, 22, 24, 25, 26, 27	Medzilaborce	26

metodické pracovisko pre prácu s gramofónovou platňou	10, 32	slovenské gramofónové platne (prírastky)	5, 10, 13, 14, 16, 22, 24, 25, 27
Michalany	26	Slovenská gramofónová rada	10
Nitra	18, 20, 21	slovenské ľudové piesne	30
Nové Zámky	21	slovenské nárečia	30
Nový Smokovec	19, 20	Smrdáky	19
Odbor MS pre štúdium a dokumentáciu osvetovej činnosti	10	Spišská Nová Ves	25
osvetová diskotéka	10	sprievodné slovo	22
OLK v Poprade	19	Stalinovec, závodný klub v Martine	28
Ostrava	17	školy	16, 17
osvetové zariadenia	17	štandardné gramofónové platne	7, 13
Palúdzka	29	Štátna vedecká knižnica v Ostrave	17
Paríž	30	Štátne konzervatórium v Bratislave	15—17, 31
Pleššany	19	Štrbské Pleso	19, 20
Pioniersky dom v Bratislave	13	Štúdio pre Žilinský kraj v Martine	8
Poprad	19	Štúrovo	21
Poprad-Tatry	21, 23	Šurany	21
Považská Bystrica	24	Tatranská Kotlina	19
Praha	30	Tatranská Polianka	19, 20
Predná Hora pri Muráni	19	Technické múzeum v Košiciach	11—12
Prešov	8, 17, 20, 24—25	Ukrajinské vysielanie v Prešove	8
Prievidza-Bojnice	21	Univerzitná knižnica v Bratislave	9
Púchov	24	Ústav hudobnej vedy SAV	12—13
Radiojournal	5	Ústav pro jazyk český	30
rozhlas	4, 6, 22, 31	ÚLK v Bratislave	19
rozhlasové krúžky	28	Vrútky	20, 25
Ružomberok	23	Vysoká škola muzických umení v Bratislave	14, 28
Sklené Teplice	19	Vysoká škola pedagogická	13—14, 31
skrine na gramofónové platne	7, 14, 15	Vyšné Hágy	19, 20
Sliac	19	závodné kluby	28
slovenská hudba	9, 13	Zvolen	20, 26, 28
Slovenská ústredná konzervačná diskotéka	31—32, 33	Žilina	18, 20, 24, 29
slovenské gramofónové platne (definícia)	6		

Mapka rozmiestenia významnejších diskoték na Slovensku k 31. XII. 1955

OBSAH

Úvodom	2
O diskotékach všeobecne	3
O slovenských diskotékach	4
Gramofónový archív Československého rozhlasu v Bratislave	4
Diskotéka Československého rozhlasu v Košiciach	8
Diskotéka Ukrajinského vysielania v Prešove	8
Diskotéka rozhlasu v Martine	8
Stará diskotéka Univerzitnej knižnice v Bratislave	9
Nová diskotéka Univerzitnej knižnice v Bratislave	9
Diskotéky Matice slovenskej v Martine	10
Diskotéka Technického múzea v Košiciach	11
Diskotéka Divadla hudby v Bratislave	12
Gramofónový archív Ústavu hudobnej vedy SAV v Bratislave	12
Diskotéka katedry hudobnej výchovy Vysokej školy pedagogickej v Bratislave	13
Gramofónový archív Vysokej školy múzických umení v Bratislave	14
Diskotéka hudobnovednej subkatedry na Filozofickej fakulte v Bratislave	15
Diskotéka Štátneho konzervatória v Bratislave	15
Diskotéky v osvetových zariadeniach	17
Diskotéka KLK v Prešove	17
Diskotéka KLK v Žiline	18
Diskotéka KLK v Nitre	18
Diskotéka KLK v Banskej Bystrici	18
Diskotéky v našich kúpeľoch	19
Diskotéky Kultúrnych stredísk pre cestujúcich	20
Diskotéky v Kultúrnych strediskách pre cestujúcich v oblasti Bratislavskej dráhy	21
Diskotéky v Kultúrnych strediskách pre cestujúcich v oblasti Košickej dráhy	23
Diskotéky rozhlasových krúžkov	28
Diskotéky závodných klubov	28
Súkromné diskotéky	28
České diskotéky so slovenskými gramofónovými platňami	29
Záver	31

Pramene	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
Použitá literatúra	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
Menný ukazovateľ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	35
Vecný ukazovateľ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	36
Mapka rozmiestenia významnejších diskoték na Slovensku k 31. XII. 1955													39
Obrázková príloha	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	I

DR. LUDOVÍT JANUŠKA: SLOVENSKÉ DISKOTÉKY

Vydala Matica slovenská v Martine 1957. Redaktor publikácie dr. Boris Bálent. Jazyková úprava Elena Ovčiarková. EP: 537/56-IV/1. P. č. 9. — 301-02-70. Náklad 1000 výtlačkov. PH 1,81, AH 3,49, VH 3,76. Papier 221-10, 70×100, 80 g. — Tlač Severoslovenské tlačiarne, n. p., Martin, zo sadzby borgis „Z“.

Cena brož. výtlačku 2.70 Kčs.

56/III/7 a 56/X/14.

X-15107

Obr. č. 1. Fonografické valčeky. (Majetok Matice slovenskej v Martine.) Foto Ján Michalov.

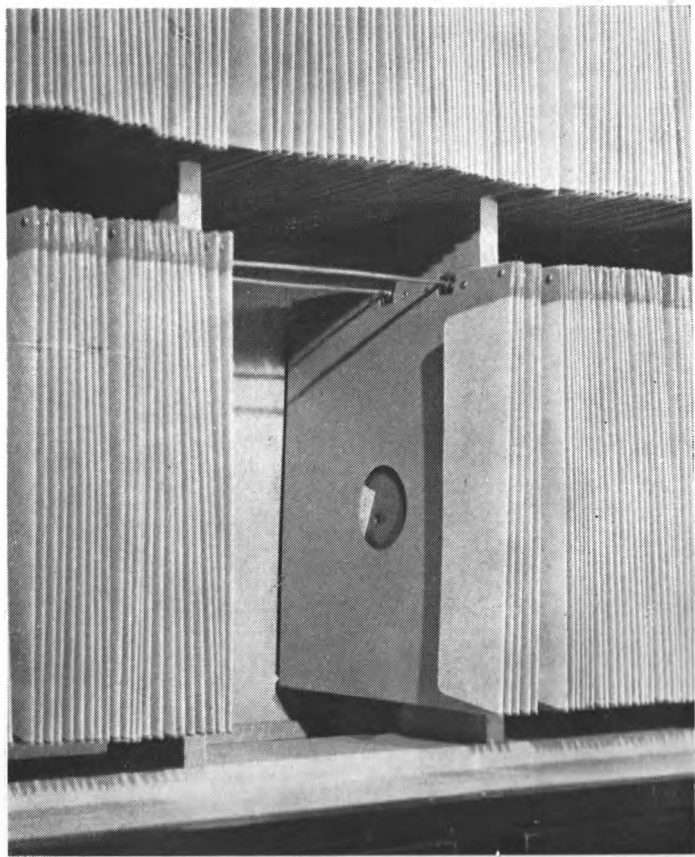
Obr. č. 2. Fonograf. (Majetok Matice slovenskej v Martine.) Foto Ján Michalov.

Obr. č. 3. Záber z Divadla hudby v Bratislave.

Obr. č. 4. Diskotéka Vysokej školy múzických umení v Bratislave.

Obr. č. 5. Detail z diskotéky VŠMU. Foto profesor Cyril Vančo.

Krajská ľudová knižnica v Prešove

B. Smetana

Zoznam gramofónových platní

Tu uvedené platne môžete si dať prehrať
v krajskej ľud. knižnici vo všedné dni
od 15. - 19. hod.

Obr. č. 6. Obálka zoznamu gramofónových platní KĽK
v Prešove.

DOM OSVETY
usporiada

gramofónový
KONCERT

v Technickom múzeu, Leninova ul. č. 94

<p>ŠTVRTOK 3. novembra 1955 o 18.30 hod. Miesto: III. s. ...</p>	<p>Slávnostný večer z príležitosti Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie MUSSORGSKIJ: Boris Godunov. Opera v 5 dejstvách v podaní Veľkého divadla v Moskve</p>
<p>ŠTVRTOK 10. novembra 1955 o 18.30 hod.</p>	<p>10. novembra 1955 KONCERT SA NEUSKUTOČNI</p>
<p>ŠTVRTOK 17. novembra 1955 o 18.30 hod. Miesto: III. s. ...</p>	<p>Z melódie do melódie Zábavné a veselé písma preni a tanečné melódie!</p>
<p>ŠTVRTOK 24. novembra 1955 o 18.30 hod. Miesto: III. s. ...</p>	<p>Večer zo skladieb W. A. Mozarta Malá nočná hudba. Viedenský symf. orchester diriguje H. Scharoun Husľový koncert D-dur. Na husľach hra J. Manzius A-duro v husľového koncertu D-dur. Na husľach hra G. Kolarkampff Svätánda E-dur. Kamarádny orchester Slovenskej filharmonie diriguje Václav Talich</p>

Obr. č. 7. Plagát o gramofónovom koncerte v Košiciach.
Foto Jaroslav Barák.